

ใจครองธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๕

ณ วัดป่าสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนะ ธรรมะจะเข้าถึงใจได้ ได้
ครองใจ ถ้าเราได้ครองใจ ใจของเรา เราจะได้ครอง ใจของเรา เราไม่เคยได้ครองใจ ใจมันเป็นไป
ตามธรรมชาติของใจ ธรรมชาติของใจ ใจหมุนเวียนไปนะ ใจนี้สำคัญมาก เพราะใจนี้เป็นสิ่งที่ไม่
เคยตาย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จีรังอยู่ตลอดไป แล้วก็เวียนตายเวียนเกิด

การเวียนตายเวียนเกิด เห็นใหม่ มันถึงไม่มีใครครองมันได้ไง สิ่งนี้ไม่มีใครสามารถครอง
ได้เลย ใจนี้ไม่มีใครสามารถครองได้ มันเป็นไปตามอำนาจของมัน อำนาจของกิเลสพาไป พาสิ่งที่
หัวใจนี้เวียนตายเวียนเกิดไปตามอำนาจของเขา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม แต่กว่าที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะ
ตรัสรู้ธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องบำเพ็ญบารมีมาตั้งแต่ ๔ อสงไขย แสนมหากัป
ตามเวียนตายเวียนเกิดมาในวัฏวนนี้ ๔ อสงไขย แสนมหากัป แล้วยังต้องมา ๑๐ ชาติ ๑๐ ชาติ
สุดท้าย ทานบารมี สีลบารมี เนกขัมมบารมี สังฆบารมีมาเป็นชีวิตจิตใจทั้งชีวิตเลย เพราะอะไร
เพราะช่วงนั้นไม่มีศาสนา ศาสนายังไม่เกิดขึ้นมานี้มันไม่มีศาสนา ต้องบำเพ็ญบารมีมาเพื่อจะให้
เข้าถึงศาสนา ตัวศาสนาคือตัวธรรมไง ศาสนธรรม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาถึงปัญญาตนว่าเป็นผู้ที่ชำระกิเลสได้
ผู้ที่สิ้นกิเลสไปในหัวใจ หัวใจนั้นถึงจะมีความสุขจริง เป็นความรู้จริงตามหัวใจนั้น แต่ในเมื่อ

หัวใจของเราก็มีอยู่ แต่ใจของเราโดนขับไล่ไปด้วยกิเลส สิ่งที่เป็นกิเลสคือสิ่งที่อยู่ในหัวใจของเรา มันขับไล่เราหมุนเวียนไป แล้วเรามีอำนาจวาสนา เราต้องมีอำนาจวาสนามาก เราถึงเกิดมาพบ พุทธศาสนา

ในเมื่อพุทธศาสนามีการสอนเรื่องการพ้นออกไปจากทุกข์ สิ่งที่จะออกไปจากทุกข์ได้ต้อง ทำด้วยตัวเองใจ การทรมาณใจของตัว ใจต้องทรมาณ ถ้าไม่ทรมาณปล่อยตามใจแล้ว ใจนี้จะไป ตามอำนาจของเขา ตามอำนาจของความคิด

เรามีโอกาส เราได้ประพฤติปฏิบัติธรรม เราสร้างสมของเรามา เพื่อจะทำคุณงามความดี มันก็ยังออกนอกกลุ่มนอกทาง การประพฤติปฏิบัติเราไม่ได้ผล เพราะเหตุใด เพราะว่าเราไม่มีความ จงใจ หลักของใจไม่ดี ถ้าหลักของใจไม่ดี การประพฤติปฏิบัติจะไม่สมความปรารถนา เพราะการ กระทำนั้น ทำแบบลุ่มๆ ดอนๆ

เพราะศาสนานี้มีแล้ว เรามีหลักการ ศีล สมาธิ ปัญญา มกุฏ อริยสัจจ์ มรรคเป็นเครื่อง ดำเนิน แต่มรรคเครื่องดำเนินมันเป็นมรรคหยาบ-มรรคกลาง-มรรคละเอียด ความที่จะเป็นมรรค ขึ้นมาได้ เราต้องสะสม เราต้องศึกษา ศึกษาขึ้นมาให้มันเป็นมรรคจากภายนอกขึ้นมา

มรรคจากการศึกษา สุตมยปัญญา ปัญญาที่ศึกษาใคร่ครวญเข้ามาแล้วต้องเริ่มต้นตัดแปลง ตน ถ้าจะตัดแปลงตนนะ เรามีอำนาจวาสนาใหม่ ถ้าเราไม่มีอำนาจวาสนา เราจะไม่มีความคิดที่จะ ประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัตินะ หัวใจ ความคิดออกประพฤติปฏิบัติเป็นอำนาจวาสนามาก เพราะเป็นการงานที่ว่า เราจับไปในอากาศ สิ่งที่เป็นอากาศ จับไปเรื่องของใจเรื่องในนามธรรม เรา พยายามทำใจของเราให้สงบขึ้นมา เราต้องทำความตั้งใจขนาดไหนกว่าจะให้ใจสงบได้

แล้วเรื่องของใจ คนจะไม่สนใจเรื่องของใจเลย เรื่องของใจ เห็นไหม สนใจแต่อารมณ์ของ ใจ ไม่สนใจตัวของใจ ตัวของใจ คือตัวธาตุรู้ คือตัวความสงบของใจ ใจถ้าจิตของคนเราสงบขึ้นมา ได้ มันจะมีความสุขของมันในหัวใจ แล้วจะเป็นเครื่องยืนยันว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ว่า เราน่าพยายาม แสวงหา แต่เราไม่เคยเจอเรื่องของใจ เราไม่เคยเห็นใจของเรา แต่เราเริ่มเห็นอารมณ์ของใจต่างหาก เราเห็นอารมณ์ของใจ อารมณ์ความคิดต่างๆ แล้วเราคิดแต่อารมณ์ความคิดของเรา สิ่งที่เป็น ความคิดนั้นนะกิเลสพาคิดทั้งหมดเลย สิ่งทีกิเลสพาคิดย้อนออกไป

แม้แต่ศึกษารธรรมก็เหมือนกัน เราศึกษารธรรมขึ้นมาเพื่อจะประพฤติปฏิบัติ สิ่งนี้ก็พาออกไป พาให้เราทอดอชนะ น้อยเนื้อต่ำใจในอำนาจวาสนาของตัว ทำแล้วไม่สมความปรารถนา น้อยเนื้อต่ำใจ น้อยเนื้อต่ำใจแล้วมันก็มีแต่ความทอนอำนาจ ทอนกำลังใจของตัว ทอนความพยายามของเรา ความพยายามของเราพยายามตั้งใจขึ้นมา มันจะมีแต่อำนาจนี้ทอนกำลังออกไป น้อยเนื้อต่ำใจว่า เราทำไม่ได้ เราทำไม่สมความปรารถนา แล้วก็หาคิดแต่เรื่องอาการของใจอย่างเก่า เพราะคิดแต่ออกไปเรื่องภายนอก เรื่องสิ่งต่างๆ

ชีวิตนี้เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์...ทั้งชีวิตเลย เป็นพระเดมิย์ใบ้ เป็นพระต่างๆ ที่ว่าสร้างสมบารมีขึ้นมา สะสมบารมีขึ้นมาทั้งชีวิต นี้ไม่มีศาสนา แต่ด้วยการชวนขวย ทั้งชีวิตนั้นก็พยายามชวนขวยสิ่งนั้นมาทั้งชีวิตเลย

แล้วชีวิตของเรา เราเพลินอยู่ในโลกเขา เราอยู่ในโลก เราหมุนเวียนไปในโลก เราคิดแต่ในโลก มันเป็นความทุกข์ยาก ถ้าพูดถึงความทุกข์ยากนะ ทุกข์ยากมาก ชีวิตนี้ ถ้าเอาความทุกข์มาเทียบกัน สิ่งใดๆ ก็เป็นทุกข์ แต่ในเมื่อเป็นโลกแล้วเราก็ต้องว่าสิ่งนี้พอทนไป สิ่งที่ทนไป แล้วอยู่อาศัย ต้องการความสมความปรารถนา เรื่องการประกอบอาชีพทางโลก ต้องการสมความปรารถนา ต้องการให้มันสมบูรณ์ในความเป็นจริง มันก็เป็นเครื่องอยู่อาศัยอยู่อย่างนั้น คิดออกไป สิ่งต่างๆ คิดออกไปเรื่องของโลก หมุนเวียนไปในโลก หมุนออกไปในอารมณ์ของตัวเอง

ชีวิตเหมือนกัน ถ้าชีวิตทางโลกก็เป็นความทุกข์อย่างหนึ่ง แล้วเราประพฤติปฏิบัติออกบวชออกมาเพื่อให้เป็นพระเป็นเณร ก็ใช้ชีวิตเหมือนกัน แต่ชีวิตในศีลธรรม ศีลเป็นเครื่องบังคับให้เราอยู่ในศีลในธรรม ถ้าอยู่ในศีลในธรรม เราพยายามทำให้ชีวิตของเราอยู่ในศีลในธรรมมันก็พอเป็นไปคือชีวิตนี้มันเป็นไปได้ ความอยู่ในชีวิตนี้ทั้งชีวิตเลย ถ้าเราอยู่ในศีลในธรรมนี้เราจะเป็นไปได้

ความเป็นอยู่ อันนี้มันทุกข์ ทุกข์ตรงไหน? ทุกข์ตรงใจมันส่งออกไป คิดออกไปแต่เรื่องภายนอก คิดออกไปแต่การสร้างโลก คิดว่าโลก ชีวิตของโลกจะมีความสุขกว่า ชีวิตของโลกจะมีสมความปรารถนา มันจะผ่อนคลายอัดอั้นตันใจในความคิดของตัวเอง ก็เสสในใจของตัวเองมันปิดกั้นใจของตัวเอง แล้วมันคิดตามความปรารถนาออกไป มันก็คิดออกไปข้างนอก

ถ้ามันคิดออกไปข้างนอก ชีวิตเหมือนกัน ชีวิตทางคฤหัสถ์ ชีวิตของเพศนักบวช นักบวชนั้นก็ต้องสละ ความคิดของเราจะออกประพฤติปฏิบัติ คำว่า “โอกาสของเรา” เราสร้างโอกาสของเรา เราถึงจะออกมาประพฤติปฏิบัติ แล้วออกมาประพฤติปฏิบัติแล้วเราได้บวชได้เรียนขึ้นมา เพื่อจะศึกษาธรรม เพื่อจะให้ธรรมเป็นหัวใจของเรา เพื่อจะได้ครองใจใจ

ใจเราไม่เคยครอง สิ่งนี้ขับไล่ตลอด ขับไล่หัวใจให้หมุนเวียนออกไปจากภายนอก มันเป็นเรื่องที่อยู่ในหัวใจของเรา แล้วเราบังคับไม่ได้ เราไม่เคยบังคับเรา เราไม่เคยทำความสงบของใจของเราเข้ามาได้ ถ้าเราบังคับไม่ได้ สิ่งนี้จะเผาผลาญตลอดไป จะเผาผลาญหัวใจเราร้อนตลอดไป ถ้าใจเราร้อน อันนั้นเป็นความทุกข์โดยปัจจุบันทันด่วน สิ่งที่เป็นปัจจุบันคือความเผาผลาญของใจนั้นเผาผลาญเวลา แต่เราไม่สามารถดับได้

แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามศึกษามา สิ่งที่ว่าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะแล้วนะ บารมีเต็มที่จะเป็นตรัสรู้ธรรมแล้ว ก็ยังมาศึกษาอีก ๖ ปี พยายามค้นคว้าของตัวเอง นั่นนะ มันก็เหมือนกับร้อนด้วยไฟเหมือนกัน ขณะที่พยายามประพฤติปฏิบัติอยู่นั้น ความเราร้อนของใจกิเลสมันเผาใจแน่นอน จนกว่าอำนาจวาสนาบารมีออกมา ว่าสิ่งที่ศึกษา ไปศึกษากับเขามานั้นมันเป็นการวนอยู่ในโลกทั้งหมด มันเป็นโลกียะ เป็นเรื่องของโลก จะสงบแค่ไหน อพาธาตบส อุทกดาบสสอนสมาบัติ ๘ มันก็เป็นสมาบัติ ๘ อยู่ในหัวใจอย่างนั้น มันก็เกิดดับๆ ในหัวใจ นี่มันวนอยู่ในโลก สิ่งนี้เป็นโลก โลกเพราะอะไร

เพราะในวิภวณนี้จิตใจนี้วนอยู่ในวิภวณะ ถ้าทำสมาบัติได้ ก็เกิดเป็นพรหม มันไม่ไปพ้นออกไปจากกิเลสได้ มันอยู่ในวิภวณของโลก ๓ รูปโลก อรูปโลก ภพ กามภพ รูปภพ อรูปภพ สิ่งนี้เป็นที่อยู่ของจิต เป็นวิภวณอยู่ในหัวใจอย่างนั้น เป็นเรื่องของโลกียะ เรื่องของโลกเขา เวียนไปเวียนมาอย่างนั้น ถึงว่าสิ่งนั้นมันเป็น มันพ้นไปไม่ได้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสะสมบารมีมา สร้างสมบารมีมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบารมีเต็มมาต่างหาก ถึงสมัยภุมมัตถัสถ์ด้วยตนเอง ต้องขวนขวาย ตรัสรู้ด้วยตนเอง พ้นออกไปจากกิเลสด้วยหัวใจของตัวเอง นั่นนะดับความร้อนของใจได้มันก็มีสุขร่มเย็นในหัวใจ ในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นผู้ตรัสรู้ธรรมแล้ววางธรรมไว้

เราถึงว่ามีอำนาจวาสนา เราไม่ต้องไปขวนขวาย เราเองเราต้องย้อนกลับว่า อย่างพวกเราไม่เคยสร้างสมบารมีไว้หรือ ถ้าไม่เคยสร้างสมบารมีไว้ จะมีความคิดมีความฝักใฝ่ จะออกประพฤติปฏิบัติใหม่ เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ลึกลับมาก ลึกลับเพราะมันอยู่ในหัวใจของเรา แม้แต่โจรขโมยลักของเขา เราตามไปเรารู้ว่าใครเป็นใคร เราพยายามจับตัวขโมยได้ มันจะจับลั่นกันตลอดไป

แต่เราจะยอมรับมันใหม่หัวใจของเรา มันมีความทุกข์อยู่ในหัวใจ มีอวิชชาอยู่ในหัวใจ ในหัวใจของเรามีสิ่งหนึ่งที่เราต้องเปลี่ยนแปลงได้ คนเราเกิดมาต้องตายหมด เจ้าชายสิทธัตถะเห็นยมทูตทั้ง ๔ เกิด แก่ เจ็บ ตาย มันเป็นคนคิดเตือนใจให้ออกว่า สิ่งที่เป็นตรงกันข้ามนี้ก็ต้องมี สิ่งที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย มันต้องมี สิ่งใดมีการเกิดขึ้นแล้วมันมีการดับสลายไป มันต้องมีฝ่ายตรงข้าม สิ่งที่ตรงข้าม ยังถูกใจคิดได้ อย่างนั้นยังเป็นธรรมขึ้นมา

สิ่งที่เป็นธรรม เห็นใหม่ ในพระไตรปิฎกเวลาศึกษาไปแล้ว ไม่มีใครจะเชื่อนะ เวลาอย่างเช่นจะออกบวช มองไปนางสนมนี่นอนเหมือนซากศพ นั่นนะว่าเป็นไปไม่ได้ ผู้ที่ไม่เคยประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่ไม่เคยใจสงบ ผู้ที่ไม่เคยวิตรกพิจารณา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะมีความทุกข์มาก มีการไตร่ตรองมาก มันเป็นคำบริกรรม มันเป็นการสิ่งที่ว่าควบคุมใจอยู่แล้ว แล้วมาเห็นสภาวะแบบนั้น มันเบื่อหน่าย มันถึงจะหาทางออก ออกมาเพื่อจะแสวงหาของตัวเอง จนพ้นจากกิเลส จนมีธรรมในหัวใจ ฆ่าเชื้อในกิเลสออกไปทั้งหมดเลย แล้ววางธรรมไว้

เราต้องมีอำนาจวาสนา แล้วมีอำนาจวาสนาว่า เป็นสาวกะเป็นสาวกผู้ที่ว่าเดินตามก็จริงอยู่ สิ่งนี้เป็นเดินตามจริงอยู่ แต่เราไม่ต้องทุกข์ขนาดที่ว่า ต้องสร้างสมบารมีมาขนาดที่ว่า ต้องขวนขวายเอง เห็นใหม่ เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้านะ ต้องสร้างสมบารมีมา แต่สาวกะ-สาวกผู้เดินตาม เป็นผู้ที่หุบมือเปิบ หมายถึงว่า ดำรับตำรา วิชาการมีอยู่แล้ว เราเพียงแต่เราทำตามสมให้จริงตามนั้น เราจะได้ธรรมตามนั้นแน่นอน

ถ้าเราเชื่อธรรม เราต้องเชื่อธรรม เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่หูตาสว่าง เราเป็นคนตาบอด ถ้าเราคนตาบอด จิตมันบอด มันบอด

มันถึงว่า พยายามเถียงไง พยายามค้นคว้าหาทางออกของตัวเอง คิดว่าตัวเองรักตัวเอง ตัวเองเป็นผู้ที่รักตัวเองมาก สงวนตัวเองมาก จะหาความดีให้ตัวเอง เห็นไหม คิดแต่สร้างโลก คิดแต่เรื่องออกไปจากภายนอก

มันจะเป็นสร้างโลกไป มันก็เป็นของชั่วคราว สิ่งนั้นมันก็ต้องสิ้นสลายไปเป็นธรรมดา ชีวิตนี้ต้องถึงพลัดพรากเป็นที่สุด ชีวิตนี้ต้องตายเป็นที่สุด เราต้องตายจากโลกนี้ไปแน่นอน แล้วสิ่งที่เราไปสร้างนั้น คุณงามความดีเทียบค่ากันแล้ว สิ่งนั้นเป็นคุณงามความดีไหม

เรื่องของการสร้างโลก โลภียะ โลภियารมณฺ์ เรื่องของการสร้างธรรม เรื่องการสร้างธรรม ดับการเกิด การแก่ การเจ็บ การตายในหัวใจของเรา ดับสิ่งนี้ได้ ไม่เกิดอารมณ์ ไม่เกิดไฟเผาตัวเอง สิ่งที่เกิดดับๆ มันเป็นไฟเผาตัวเอง นี่เป็นอาการของใจ เราเข้าถึงอาการของใจ แล้วเราจับอันนี้ไม่ได้ เราถึงต้องเป็นจี๊ข้า

เราเป็นจี๊ข้าของกิเลสในหัวใจของเรา หัวใจของเราเรียกร้องความช่วยเหลือ เรียกร้องความต้องการพ้นออกจากทุกข์นะ ใจนี้อยากบริสุทธิ์ ทุกสิ่งทุกอย่างที่โดนบังคับจับใส่แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นจะต้องการความเป็นอิสระเสรีภาพ ไม่มีใครอยากเป็นจี๊ข้าหรอก

แต่เรื่องเป็นความจริงนี้ จิตนี้ หัวใจเรานี่ อยู่ใต้อำนาจของอวิชชา อวิชชานี้จับใส่แล้ว บังคับจับใส่ให้เป็นไปตามอำนาจของเขา คิดก็คิดเพื่อความค้นหาทะยานอยาก สิ่งที่คุณคิดนั้นต้องเป็นความคิด ความค้นหา ความทะยานอยาก อยากในหัวใจ มันอยากคิด สิ่งใดๆ มันอยากคิด อยากเห็น อยากจินตนาการ มันก็จินตนาการไปตามอำนาจของเขา สิ่งที่คุณจินตนาการไป แล้วเราก็เชื่อ แล้วเราก็พยายามย้าคิดย้าทำ ให้สิ่งนั้นเป็นเรื่องว่าเป็นไฟเผาใจ แล้วก็เผาอยู่อย่างนั้น แล้วคิดอยู่อย่างนั้น

ชีวิตนี้มันมีความพลัดพรากเป็นที่สุด ชีวิตนี้มีความตายเป็นธรรมดา สิ่งนี้มันเป็นเรื่องที่ตายธรรมดา เราทำไม่ไม่แก้สิ่งนี้ ถ้าเราแก้สิ่งนี้ สิ่งนี้ดับไปในหัวใจแล้ว สิ่งต่างๆ นั้นมันมีอยู่โดยดั้งเดิม เห็นไหม เรื่องของโลกมีอยู่โดยดั้งเดิม โลกที่เขาเจริญกว่าเรานี้ เขาก็มีอยู่โดยของเขาอยู่แล้ว ประเทศชาติที่เขาเจริญกว่านี้ เขาก็เจริญกว่านี้ แต่เจริญขึ้นมาแล้วเขาได้อะไรขึ้นมา เขาก็ต้องสร้าง

สมโลก แล้วเขาก็ต้องเวียนตายเวียนเกิด เขาก็ตายเกิดๆ มาใช้สมบัติเก่าเขา เขาก็ยังไม่รู้ตัวของเขา
เลยว่าเขาทำอะไรของเขา สิ่งนั้นเป็นเรื่องของเขา เรื่องของเขานั้นเป็นเรื่องคติเตือนใจ

เรื่องของเรา เราต้องแก้ไขของเรา ย้อนกลับเข้ามาถึงหัวใจของเรา เราพอใจในความเป็นอยู่
ของเรา พอใจในการประพฤติปฏิบัติของเรา ถ้ามีความพอใจในการประพฤติปฏิบัติของเรา ความ
เพียรมันจะเกิดขึ้น สิ่งที่มีความเพียรอันนี้ มันจะเริ่มชำระกิเลส ความแก้ไขกิเลสนี้มันต้องอาศัย
ความเพียร อาศัยความมีสติ แล้วย้อนกลับเข้ามาดูหัวใจของเรา ถ้าดูหัวใจของเรา

“ได้ครองใจ” ถ้าได้ครองใจ ใจมันจะสงบขึ้นมา เราจะได้ครองใจส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งเป็น
การยืนยันว่าเราต้องทำได้ ถ้าเราทำสิ่งนี้ได้ ความทุกข์ดับลงชั่วคราว ความทุกข์ที่ไฟเผาหัวใจมัน
เผาตลอดไป เพราะมันเป็นฟืนเป็นไฟ มันเป็นกิเลส มันเผา

แต่ถ้าทำความสงบของใจเข้ามา ฟืนไฟอันนั้นมันจะดับลง ความร้อนของไฟที่เผาใจอยู่
ตลอดเวลา กับความร้อนของใจ มันต่างกันโดยธรรมชาติอันนั้น นี่คือปัจจัยตัดใจที่เข้าไปสัมผัส
จะสัมผัสความเป็นจริงของใจ ใจสัมผัสความเป็นจริง ใจจะมีความสุขขึ้นมา

ความสุขพอ พอที่เครื่องอยู่อาศัย อาศัยความโลกนี้ไป มันจะสุขขึ้นมาขนาดไหนมันก็ตก
อยู่ในวงของอนิจจัง “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็นธรรมดา”
สิ่งนี้แปรสภาพตลอดเวลา

ความเห็นของเราที่แปรสภาพ เรา สิ่งใดที่เป็นของใหม่ คิดใหม่ เห็นใหม่ นี่เป็นของใหม่ มี
แต่ความฟุ้งเพื่อเห่อเหิมไปตามความคิดนั้น ความคิดนั้นพอคิดบ่อยครั้งเข้าๆ มันก็เบื่อหน่าย แล้วก็
มีความคิดใหม่ ความคิดใหม่ ของใหม่ขึ้นมา สิ่งใดเป็นของใหม่? มันไม่มีของใหม่ มันเป็นของเก่า
ทั้งนั้นล่ะ แต่มันปรุงแต่งใหม่ แล้วมันเอามาคิดใหม่ เริ่มต้นหมุนเวียนใหม่

ชีวิตนี้มีการเกิดมา มีการพลัดพรากเป็นที่สุด มันเกิดมันตายมาตลอด แล้วความคิดอันนี้
มันไม่เคยมีมาหรือ

ชีวิตนี้ก็เป็นอย่างเก่า สิ่งที่เป็นของเก่า เวียนมาถึงปัจจุบันนี้ ปัจจุบันนี้แล้วเรามาพบพุทธ
ศาสนา ในศาสนานี้สอนเรื่องการให้เราย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาๆ ให้เรื่องของใจ เราถึงได้

เข้าใจใจ ถ้าไม่มีศาสนาเราจะเข้าใจเรื่องของใจไหม? เราจะไม่เชื่อสิ่งใดๆ เลย ถ้ามันเป็นธรรม แต่ถ้าเป็นความกิเลสมันจับใส่ มันพยายามคิดออกมานี้จะเชื่อสิ่งนั้นหมดเลย

คนเรามันเกิดมา มันมาจากไหน? มันมาจากกรรม แม้แต่คนเราเกิดมามีสถานะไม่เหมือนกัน เกิดมาในพ่อแม่เดียวกันก็ยังมีความเห็น มีสถานะมีความคิดต่างๆ กันไป นี่กรรมมันจับใส่มาขนาดนั้น ยังที่ว่าเกิดมาชาตินี้ชาติเดียว ใช้ชีวิตนี้ให้สมควรปรารถนา อย่าให้มันทุกข์ยากจนเกินไปนักเลย

เวลามันทุกข์ยากนะ เวลาจิตมันคิดมันเผลอลงใจ มันทุกข์ยากมาก มันอยากหาทางออกหาทางออกไป ออกไปไหน? ออกไปสู่อย่างนั้น ออกไปในวัฏฏะ มันออกไปในโลก มันก็เวียนไปเป็นโลกอย่างเก่า มันก็หมุนไปตามประสาโลกอย่างนั้น มันหมุนไปตามโลก มันก็เวียนไปตามโลก จิตนี้ก็หมุนตามไป เป็นจี๋ซ้ำของกิเลสจับใส่ไป ไม่มีวันที่สิ้นสุด ไม่มีวันสิ้นสุด ไม่มีต้นไม่มีปลาย ชีวิตนี้ไม่มีต้นไม่มีปลาย จับใส่ไปอย่างนั้น แล้วชีวิตก็เป็นแบบนี้ เป็นทุกข์ร้อนอยู่อย่างนี้

เราจะเห็นความทุกข์แล้ว มันถึงว่าน่าสลดใจ สลดใจว่า คนเราเกิดมา มันก็มีสถานะเท่านั้น ถ้าเราทนสิ่งนี้ได้ เราทำสิ่งนี้ได้ มาประพฤติปฏิบัติมันจะไม่สมควรปรารถนา มันก็ตัดรอนภพชาติให้สั้นเข้ามา ภพชาตินี้จะสั้นเข้ามาในการตัดรอนของการปฏิบัติธรรม

ธรรม เห็นไหม “กรรมดี” ผลของมันต้องให้เป็นคุณงามความดีกับใจ สิ่งที่เราสะสมขึ้นมา เราทำคุณงามความดีขึ้นมา เราศึกษาธรรมขึ้นมา เราควบคุมใจของเราขึ้นมา ใจมันต้องเป็นปกติ ถ้าใจมันปกติขึ้นมา นี่สะสมความปกติของใจ

“เนกขัมมบารมี” ออกบวชขึ้นมาถึงจะเป็นเนกขัมมบารมีหรือ? ใจมันต้องออกบวชใจด้วย ถ้ามันบวช ออกบวชแต่ร่างกาย หัวใจมันยังไม่ได้บวช มันเผลอลงของเรา ถ้ามันปฏิบัติ มันมีศีลขึ้นมาในหัวใจขึ้นมา ความสงบของใจขึ้นมา นั่นนะ เนกขัมมบารมี มันไม่เผลอลงใจ มันสงบเสงี่ยมในหัวใจของคนนั้น ใจนี้จะร่มเย็นเข้ามาๆ

บวชร่างกายแล้วก็บวชหัวใจ การบวชหัวใจ เห็นไหม บวชขึ้นมาให้พ้นจากกิเลสให้ได้ บวชให้มันพ้นออก มีความบริสุทธิ์ของใจ ถ้าใจนั้นมีความบริสุทธิ์ของใจ จะต้องมี มุค อริยสัจ

การแก้ไขมันจะเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้ มันจะเป็นไปตามความนึกคิดของเราว่า อยากริสุทธิ อยากรจะมีความสุข แล้วมันจะเป็นสมความคิดของเรา อันนี้มันการคาดการหมาย สิ่งที่การคาดการหมายก็คาดหมายไปตามความเห็นของเรา ความเห็นของกิเลสก็คาดหมายไป คำว่าธรรม ว่าธรรม ก็ได้ยินอยู่ คำว่า “ธรรม” เป็นอยู่ แล้วเราประพฤติปฏิบัติธรรม ก็จะทำให้สมควรแก่ธรรม นั่นนะมันเป็นการคาดหมาย

ถ้าการคาดหมาย มันก็เป็นสิ่งที่ว่า เราจะมีอำนาจวาสนาใหม่ มันก็ตั้งประเด็นขึ้นมาให้เรา คิดให้เราไตร่ตรองตามอำนาจของกิเลส มันก็ล้งเลงสยงเกิดขึ้นมา เราประพฤติปฏิบัติไปเลย วางไว้ เราต้องเชื่อ ในเมื่อเราเชื่อตัวเองไม่ได้ เราไม่คิดตามความเห็นของเรา เราต้องเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ให้เราก้าวเดินตาม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผ่านพ้นไปก่อน รู้ธรรมอันนั้นก่อน ความสุขอันนั้นเกิดขึ้นมาก่อน แล้วเราผู้เดินตามขึ้นมา ประพฤติปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าสมควรแก่ธรรมนี้ ย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาตลอด ทวนกระแสตลอด ถ้าไปตามโลกมันก็ไปตามกระแสโลก โลกจะหมุนออกไปก็เรื่องของโลก แล้วก็หมุนออกไปก็เรื่องของโลก นั่นนะเราเห็นแต่อาการของใจ อาการของใจเกิดขึ้นอย่างนี้ เกิดขึ้นจากเรา แล้วก็เผาผลาญเราตลอดไป ไม่มีความสงบของใจเข้ามา

คำปริกรรมเกิดจากความคิด ถ้าอารมณ์มันเสวยอาการของใจนั้นเป็นความคิดทั้งหมด เพราะอะไร เพราะใจนี้มันไม่เคยเห็นธรรม ไม่เข้าใจคำว่าธรรม คำว่าธรรม ว่าธรรมที่ศึกษามาในปริยัตินั้น เราศึกษามา ศึกษาว่ามันเป็นการคาดการหมาย แต่ความเป็นจริง ปัจจัตตังในหัวใจของเรา มันจะปล่อยวางสิ่งนี้ได้ ถ้าปล่อยวางสิ่งนี้ได้ เราเอาคำปริกรรมเข้าไปเปลี่ยนอาการของใจเลย จิตหิวโหย มันกินอารมณ์ตลอดเวลา ธรรมชาติของเขา มันต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว

ขั้นกับจิตทำงานระหว่างกัน แล้วกิเลสอยู่ในส่วนนั้น ก็ยึดมั่นถือมั่นความเห็นของเรา สิ่งนี้ตลอดไปว่าสิ่งนี้เป็นธรรมชาติ แก้ไขไม่ได้มันเป็นธรรมชาติแล้ว เราก็พอใจ นี่เป็นความคิดยอมจำนนใจ ความคิดนี้ กิเลสมันให้ยอมจำนน ยอมจำนนกับสถานะที่ว่า ชาติคุณันท์มันมีอยู่โดยธรรมชาติของเขา มันเกิดดับอย่างนี้ สิ่งนี้มันทำให้เป็นเรื่องสื่อความหมาย เป็นให้เรื่องของโลกนี้

สื่อความหมายการเข้าใจกัน เรื่องของธาตุขันธ์ เรื่องของความคิด แต่สิ่งนี้เราพลิกขึ้นมาได้ พลิกจากเรื่องของโลกให้เป็นเรื่องของธรรมได้

ถ้าพลิกจากเรื่องของโลกมาเป็นเรื่องของธรรม เราจะเริ่มเห็นธรรมขึ้นมา ถ้าเราไม่พลิกจากเรื่องของโลก ว่าสิ่งนี้เป็นธรรมชาติ สิ่งนี้เป็นเรื่องปกติที่อาการของมัน ขอมจำนวนแล้วก็ไหลตามความคิดเห็นอาการของเรา นี่เราเป็นทาสของความคิด เราเป็นทาสของกิเลสตลอด เราถึงว่าไม่เคยได้ครองธรรมในใจ

ถ้าใจครองธรรมขึ้นมา เริ่มความเห็นต่างแล้ว ความเห็นต่างว่า สิ่งนี้มันเปลี่ยนแปลงได้ สิ่งนี้เราต้องทำได้ เราทำคำบริกรรมของเรา เราสร้างคำบริกรรมของเราขึ้นมา เราตั้งคำบริกรรมของเรามาพร้อมกับสติ สติตั้งมั่น ถ้ามีสติอยู่ งานนี้เป็นงาน งานในการประพฤติกฎปฏิบัติขาดสติไม่ได้เลย ถ้าขาดสติไปมันก็จะไปตามอาการของกิเลส เพราะกิเลสมันอยู่ในหัวใจ “อยู่ในหัวใจ” แล้วมันอยู่กับใจตลอดไป มันขับไล่ไปตามอำนาจของกิเลสอย่างนั้นตลอดไป สิ่งนี้มีอยู่ ถ้าสติเราอ่อนด้อยขึ้นไป นี่กิเลสก็ทำงานทันที ถ้ากิเลสทำงานมันก็ทำให้เราไม่สมความปรารถนา

คำบริกรรมของเรา เปลี่ยนอาหารของใจ ใจหิวโหยมาก ถึงได้อยู่กับธาตุขันธ์ สิ่งนี้กินอย่างนี้ตลอด เป็นอะไร กินอารมณ์เป็นอาหาร กินความคิดของเรานี้เป็นความคิดออกไป กินอาการของใจโดยธรรมชาติของเขา เห็นได้เท่านี้ ความเห็นของเราเห็นเท่านี้ แล้วก็คิดว่า สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐเลิศเลิศ มันเป็นความคิดหยาบๆ ในเมื่อเป็นความคิดหยาบๆ เพราะใจเรายังหยาบ ถ้าใจเรายกขึ้นละเอียดขึ้นไป มันจะเห็นว่า ความคิดอย่างนี้พลิกแพลงได้ ความคิดนี้ให้กำหนดพุทโธได้

ถ้ากำหนดพุทโธๆ คำบริกรรมอยู่ มันต้องอยู่ สิ่งนี้ต้องอยู่โดยสัจจะ ในเมื่อมีมืดมีสว่าง ในเมื่อมันมีความฟุ้งซ่าน มันก็ต้องมีความสงบของใจได้ ใจนี้จะสงบได้ ถ้ามีคำบริกรรม คำอาหารใหม่เข้าไป ไม่คิดตามอาการของใจเข้าไป ถ้าคิดตามอาการของใจนี้มันเป็นโลกียะ สิ่งที่เป็นโลกียะ เป็นหมุนออกไปตามโลก แล้วมันเป็นอาการที่ว่า มันเคยสัมผัสกันมาอย่างนั้น สิ่งนี้อยู่กับใจมาตลอดเวลา ใจเคยคิด เคยฟุ้งซ่านตลอดเวลาโดยธรรมชาติของเขา ธรรมชาติของเขาทำงานอย่างนี้

ทำมาตลอดเวลา แล้วเราก็เคยชินกับเขา สิ่งนี้มันเข้ากันได้ ก็เลยกับใจนี้เข้ากันได้โดยธรรมชาติของเขา หมุนเวียนออกไปเลย

แต่คำว่าธรรม ว่าธรรม คำบริกรรม พุทธานุสติ เราเชื่อบริกรรมเต็มใจพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอาจริงเต็มใจพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็นที่พึ่ง ที่พึ่งให้ใจเกาะเกี่ยวกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธโศฯๆ เพื่อเป็นอาหารของใจ ให้ใจได้กินอาหารสิ่งนี้แทน ถ้ากินอาหารสิ่งนี้แทนขึ้นมา ใจของใจมันต้องอิ่มเต็มได้ อิ่มเต็มด้วยคำบริกรรม บริกรรมพุทธโศฯ ไปจนพุทธโศฯเริ่มจะขาดหายไป

สิ่งที่ขาดหายไป ขาดหายไปจนพุทธโศฯกับใจนี้เป็นอันเดียวกัน สิ่งที่เป็นอันเดียวกันคือเป็นสัมมาสมาธิ จิตนี้สงบปล่อยคำบริกรรมพุทธโศฯ ได้ เริ่มต้นต้องคิดขึ้นมาก่อน มันจะเป็นความคิดพุทธโศฯเท่านั้นหรือจะสามารถชำระกิเลสได้ พุทธโศฯนี้แหละเป็นพุทธานุสติ

เวลากำหนดใจขึ้นมา ใจต่างหากเป็นผู้ชำระกิเลส คำว่า “พุทธโศฯ” นี้ เป็นอาการของใจ แล้วใจ พอเวลาสงบเข้ามาจะเป็นพุทธโศฯโดยเนื้อหาสาระ ใจนี้เป็นพุทธโศฯขึ้นมาโดยธรรมชาติของใจเลย ใจจะเป็นการปล่อยวาง วางทั้งหมด “สักแต่ว่ารู้” ถ้าปล่อยวางสิ่งต่างๆ ได้ ปล่อยวางแม้แต่คำว่าพุทธโศฯ พุทธโศฯนี้เป็นเครื่องอาศัยก่อน เป็นที่เกาะเกี่ยวไป เกาะเกี่ยวไปจนถึงเนื้อของใจ ถ้าถึงเนื้อของใจแล้ว ใจนี้จะเป็นพุทธโศฯโดยเนื้อของใจ

พุทธโศฯ ผู้ตื่น ผู้รู้ ผู้เบิกบาน หัวใจเป็นผู้ตื่น มันจะสว่างไสว มันจะรู้ของมัน ในหัวใจของมัน นี่ผู้ตื่นจากกิเลส ตื่นจากกิเลส แต่ต้องชำระสะสางให้กิเลสตายออกไปจากใจ สิ่งที่ดีขึ้นมา เป็นอิสระเสรีภาพขึ้นมาชั่วคราว ชั่วคราวเพราะจิตสงบ เราต้องรักษาไว้ สิ่งนี้ต้องรักษาไว้ ถ้าไม่รักษาไว้มันเสื่อมสภาพโดยธรรมชาติของมัน

เกิดขึ้นมาจากเรามีสติ แล้วเราพยายามกำหนดพุทธโศฯขึ้นมา ตั้งสติ ล้มลุกคลุกคลานขนาดไหนก็ทำ เพราะเราจะครองธรรมในใจ เราได้ครองธรรมในใจ เราจะเป็นผู้ที่มีธรรมในหัวใจ สัมมาสมาธินี้เป็นธรรม เห็นไหม ธรรมส่วนหนึ่ง พุทธโศฯ ผู้ตื่น ผู้รู้ ผู้เบิกบานอยู่ในหัวใจของเรา ถ้าหัวใจของเรา เราได้ครองใจของเรา ใจของเรา เราควบคุมได้ มันจะเริ่มเป็นการเป็นงานขึ้นมา

สิ่งที่เป็นการเป็นงานขึ้นมา สงบขึ้นมาเพราะเราใช้คำบริกรรมเข้ามาแล้ว มันสงบขนาดไหน เราต้องยกขึ้นวิปัสสนา ให้เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม สิ่งที่เป็นกาย เวทนา จิต ธรรมนี้เป็นเห็นสติปัฏฐาน ๔ ฐานที่ควรแก่การงาน

งานของเรา เราได้ครองธรรม “ใจได้ครองธรรม” ครองธรรมขึ้นมาเพราะใจมันจะเป็นธรรม สิ่งที่ใจ เห็นไหม เวลากำหนดพุทโธขึ้นมา เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันเป็นสัมมาสมาธิ มันปล่อยสิ่งต่างๆ เว้งว้าง ว่างหมดเลย ว่างขนาดไหนมันก็เป็นสัมมาสมาธิ แต่กิเลสมันซุกอยู่ในความว่าง

“น้ำใสแล้วจะเห็นตัวปลา” ตามพระไตรปิฎกว่าไว้อย่างนั้น จิตนี้สงบแล้วเราจะเห็นกิเลส สิ่งที่เราเห็นกิเลส กิเลสมันเป็นน้ำที่ใสกว่า มันก็สงบเข้าไปในหัวใจเราแล้ว เราต้องพลิกแพลงเข้าไป “น้ำใสแล้วเห็นตัวปลา” กิเลสมันก็ใส ใสมิถุน้ำนั้น ซุกอยู่ในนั้น เราต้องพลิกแพลง พลิกแพลง

“สติปัฏฐาน ๔” เห็นสติปัฏฐาน ๔ คือกิเลสมันอาศัยสิ่งนี้เป็นที่อยู่อาศัย อาศัยสิ่งนี้ออกย่ำยี้หัวใจ สิ่งหัวใจ หัวใจก็ไม่เคยเข้าใจสิ่งนี้เลย ให้ยึดมันถือมันสิ่งนี้เข้าไป แล้วก็ล้มลุกคลุกคลาน กลิ้งไปกับอารมณ์ความคิดนะ ความคิดกับหัวใจจะกลิ้งไปกับสิ่งนี้ สิ่งนี้จะหมุนเวียนออกไป ตามอำนาจวาสนาของเขา เขามีคิดขนาดไหน คนแต่สติสัมปชัญญะต่างๆ เรามีสติแล้วเราขยับยั้งได้ เรา มีความละเอียด มีความคิด มีความเกรงกลัว เกรงกลัวในการประพฤติปฏิบัติ ในการทำความผิดพลาด

แต่เวลาเราเกรงกลัว เราเกรงกลัวเฉยๆ แต่เวลามันเกิดขึ้นกับเรา เราไม่สามารถยับยั้งได้เลย เพราะเขามีอำนาจเหนือกว่า สิ่งที่มีอำนาจเหนือหัวใจ มันถึงปกครองหัวใจของเรา จนพาเกิดพาทายมาทุกภพทุกชาติ ความเกิดความตายขึ้นมา เกิดตายมาตลอด นั่นเป็นการเกิดตายในสถานะของภพชาติ แล้วความเกิดความตายในความคิดล่ะ

สิ่งที่เป็นการเกิดความตายในความคิด ความคิดนี้เกิด อารมณ์นี้เกิดตลอด สิ่งที่เกิดเป็นอารมณ์ เห็นไหม เกิดเป็นอารมณ์ดีก็เกิดดี เกิดดีก็มีความสุข เกิดเป็นความอกุศล เกิดเป็นความคิด ทุกข์ยากในหัวใจ เราก็มีความเร่าร้อนในหัวใจ สิ่งที่เกิดดับนี้เราก็สามารถแก้ไข ปลดเปลื้องความเกิดดับของใจ ใจมันก็สงบตั้งมั่นเข้ามา สงบตั้งมั่นเข้ามา บ่อยครั้งเข้าๆ จนเป็นสัมมาสมาธิ

สิ่งที่เป็นสัมมาสมาธินี้ เราถึงต้องพยายามใคร่ครวญ เราพิจารณาเข้ามาแล้ว มันจะปล่อยวางขนาดไหนเข้ามา ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เราความใคร่ครวญของจิต จิตใคร่ครวญความคิดของเรา ย้อนกลับเข้ามา มันจะปล่อยวางสิ่งนั้นเข้ามาๆ สิ่งนั้นปล่อยวาง แล้วจะเว้งว่างขนาดไหน

สิ่งใดถ้ามันจับต้องได้ สิ่งใดถ้ามันสะเทือนใจได้ สิ่งนั้นเป็นที่อยู่ของกิเลส สิ่งทีกิเลสอยู่คืออยู่ในหัวใจ หัวใจเป็นภวาสวะ สิ่งนี้จับต้องได้ ถ้าคนมีความคิดไตร่ตรอง มีความใคร่ครวญเสียหน่อยหนึ่งนะ จะเห็นตรงนี้ได้ ถ้าเห็นตรงนี้ได้ สิ่งนี้จับต้องได้ สัมมาสมาธิใคร่รู้สึกรู้สึก สิ่งที่เป็นความรู้สึกนี้ มันรู้สึกรู้สึกการปล่อยวางเข้ามาใช่ไหม แล้วเป็นหนึ่งเดียว จะไม่ให้คิดในสัมมาสมาธิ ถ้าคิดในสัมมาสมาธินี้ ความสงบ ทุกคนสงบแล้วปล่อยวางเข้ามา เว้งว่างมาก มีความสุขมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรื่องความว่าง หัวใจว่างนั้นเป็นความสุข เป็นการพ้นจากกิเลส

กิเลสอยู่ในวงการประพฤติปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติ เราว่าเราจะฆ่ากิเลส กิเลสมันก็จับไส กิเลสมันก็เสี้ยนให้เราล้มลุกคลุกคลานไป เห็นไหม เราจะเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา ถ้าเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา ความปล่อยวางเข้ามาขนาดไหน การปล่อยวาง มันเป็นสิ่งใดที่เป็นการบอกเหตุว่าเราได้ชำระกิเลสบ้าง...เราไม่ได้ชำระกิเลสเลย

สิ่งที่เราชำระกิเลสนี้ เราต้องพลิกแพลงขึ้นมา จนเป็นสติปัญญา ๔ ถ้าเป็นสติปัญญา ๔ เห็นไหม กายก็ได้ เวทนาก็ได้ จิตก็ได้ ธรรมก็ได้ ธรรมารมณ์ ความคิด ความคิดที่มันปล่อยวางเข้ามานั้นปล่อยวางเข้ามาหลายๆ ปล่อยวางเข้ามาจากโลกียารมณ์ ปล่อยเข้ามาจากอารมณ์ภายนอก ความคิดจากภายนอก ความคิดหยาบๆ ความคิดเรื่องของโลกมันก็คิดเป็นพินเป็นไฟเผาผลาญให้เราออกไปยังเรื่องของโลก

แล้วเราใช้ความคิดเราย้อนกลับเข้ามาให้มันปล่อยวางสิ่งนั้นเข้ามา มันก็มีความสงบ มีความร่มเย็นของใจเข้ามา มันปล่อยวางเข้ามา สิ่งทีมันปล่อยวาง มันเป็นสิ่งทีละเอียดขึ้นมา ใจทีละเอียดขึ้นมา มันจะย้อนกลับเข้ามา จับถึงขั้นอันละเอียด ความละเอียดของใจ ใจ อารมณ์ทีละเอียดจับสิ่งนี้ได้ นั่นนะธรรมารมณ์เกิดจากตรงนี้

ธรรมารมณ์เป็นธรรม พิจารณาธรรม ถ้าพิจารณาธรรม เราต้องจับสิ่งนี้ขึ้นพิจารณา พิจารณาใคร่ครวญว่า เราคิดอะไร หัวใจนี้คิดในอะไร การเกิดและการตาย สิ่งนี้พาเกิดใช้ใหม่ อารมณ์ที่เกิดที่ดับอยู่ในหัวใจ สิ่งที่เกิดที่ดับในหัวใจ ทำให้ใจคิดตามออกไป เลยมีค่าไฉน

ค้นหาความทะยานอยาก สิ่งที่เป็นต้นเหตุ ต้นเหตุ เรา รู้จักต้นเหตุ เรา รู้แต่สิ่งที่เป็นไป แล้ว ชื่อของต้นเหตุนี้เป็นชื่อของต้นเหตุ แต่หัวใจ อาการที่เป็นต้นเหตุ เราไม่เห็น เพราะจิตมันรวมตัวกันแล้วมันก็เป็นต้นเหตุ หมุนออกไปตามความเห็นของเขา สิ่งที่เป็นความเห็นของเขานั้นนะเป็นต้นเหตุความทะยานอยาก จิตนี้อยู่โดยทรงตัวเองไม่ได้ ต้องค้ำรนออกไปตามความจับไป ความด้วยต้นเหตุความทะยานอยากด้วยสมุทัย สิ่งนี้เป็นสมุทัย

สิ่งที่เป็นสมุทัยนี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด สิ่งนี้ชำระสิ่งนี้ไฉน สิ่งที่เป็นต้นเหตุความทะยานอยากในหัวใจ เกิดขึ้นมาจากได้สัมผัส ได้สัมผัสในหัวใจ จิตนี้ออกไปกินขันธุ์ ในธาตุในขันธุ์นั้น สัมผัสกัน แล้วหมุนออกไป สิ่งทีหมุนออกไปนี้ ถ้าเราย้อนกลับเข้ามา มันจะแยกแยะสิ่งนี้เข้ามา ธรรมารมณ์ แยกธรรมารมณ์ออก ขันธุ์ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขันธุ์ พิจารณากาย กายไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ กาย พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า พิจารณาได้ด้วยจิตมีความสงบก่อน

ถ้าจิตไม่มีความสงบ มันเป็น โลภียะ สิ่งที่เป็น โลภียะ มันก็ทำขึ้นมาแล้ว แค่อปลอยวาง ความปลอยวางของใจ ความปลอยวางของใจนี้ได้ครองธรรมส่วนหนึ่ง แต่ไม่ใช่เป็นธรรม ถ้าเป็นธรรม ทั้งหมดต้องวิปัสสนา สิ่งทีวิปัสสนาก็ใช้สมถกรรมฐาน ความสงบของใจนี้เป็นวงของสมถะ วงของสมถะคือความสงบของใจ ในเมื่อวงสมถะนี้มันเป็นสิ่งที่เป็นพื้นฐาน

“กรรมฐาน” สมถกรรมฐานยกขึ้นวิปัสสนากรรมฐาน สิ่งที่เป็นวิปัสสนากรรมฐานต้องพยายามจับต้องสิ่งนี้ แล้วใคร่ครวญอาการของใจ ใจกับใจทำงานกันไฉน สิ่งทีทำงานของใจจะมีความเหนียวมาก เราทำงานของเรา เราทำขนาดไหน เราก็ต้องลงทุนลงแรงตลอดไป อาการของใจ เห็นไหม ถ้าจิตสงบเราก็มีทุนรอน ถ้ามีทุนรอนเราทำขึ้นมา มันก็จะเป็นงานขึ้นมา

ถ้าจิตเราไม่สงบ ทำขนาดไหนมันก็เป็น โลภียะ สิ่งที่เป็น โลภียะมันเป็นสัญญา เราต้องกลับมาทำความสงบของใจ หาทุน หาทุน แล้วเรากลับมาวิปัสสนา นี่ก็เป็นงานของใจ มันถึงว่า

งานของเรา ความเพียรต้องเกิดจากตรงนี้ ถ้ามีความเพียรเกิดขึ้นมา มันจะเป็นการงานสะสมเข้ามา ในหัวใจ งานในการวิปัสสนาเกิดขึ้น

ถ้าวิปัสสนาเกิดขึ้นมานั้นเป็นปัญญา ปัญญาในการใคร่ครวญนี่คือปัญญาในการชำระกิเลส ปัญญาที่เราคิดกันทางโลก ทางโลกเกิดขึ้นมานั้นเป็นปัญญาในสัญญา สิ่งที่ป็นสัญญา มันก็คิดใน โลก ในสิ่งที่ของที่มีโดยดั้งเดิม สัญญาหมายถึงว่าสิ่งที่มีอยู่เก่าแล้วเราคิดซ้ำขึ้นมา มันก็เป็นสัญญา สัญญาขนาดไหน ถ้าเป็นปัจจุบันมันก็เป็นปัญญาขึ้นมาได้ ถ้าเป็นปัญญาขึ้นมาได้ มันต้องมี สัมมาสมาธิ มันถึงเป็น โลกุตตระ

สิ่งที่ป็นโลกุตตระคือพ้นออกไปจากโลก ถ้าพ้นออกไปจากโลก มันพ้นออกไปจากกิเลส สิ่งนี้ต้องแยกเข้ามา พยายามพิจารณาเข้ามา ถ้าพิจารณาเข้ามาได้ ปัญญาจะเกิดขึ้นจากการวิปัสสนา วิปัสสนาถึงจะเป็นปัญญา ถ้าไม่มีวิปัสสนานี้มันไม่เป็นปัญญา แล้วปัญญาจะแยกออกไปๆ สิ่ง ที่แยกออกไป พร้อมกับชักฟอก ชักฟอกใจ ใจนี้สงบเว้งว่างขนาดไหน มันมีกิเลสควบคุมใจอยู่อย่าง นั้นตลอดมาเข้ามา

แต่เวลาเราชักฟอกด้วยปัญญา มันเป็นความชักฟอกด้วย แล้วมันปล่อยวางด้วย มันจะ ปล่อยวาง ภายกับจิตนี้จะเว้งว่างออกมา ความเว้งว่างอันนี้เราจะเห็นคุณค่าของมัน ถ้าเห็นคุณค่า ของการประพฤติปฏิบัตินี้ เราจะมีกำลังใจเกิดขึ้นในการวิปัสสนา

วิปัสสนาเกิดขึ้นมา เราก็อ่อนกลับมาให้ใจมีพลังงานแล้วพยายามวิปัสสนาซ้ำเข้าไปๆ สิ่ง ที่ซ้ำเข้าไป ซ้ำเพื่อจะให้มันเห็นผลไง ถ้าการซ้ำขึ้นมา มันปล่อยวางขนาดไหน มีความสุขขนาดไหน เราต้องการความสุขที่เป็นความจริง ความสุขอย่างนี้เป็นความสุขที่ว่า อยู่ในวงของวิญญะ

ความอยู่ในวงของวิญญะ มันสุขแล้วมันก็มีทุกขได้ เวียนตายเวียนเกิดในวงของวิญญะ ในวงของสมมุติใจ จิตนี้ยังเป็นสมมุติอยู่ มันยังเป็นสมมุติตลอดไป สิ่งที่ป็นสมมุติมันก็ไม่คงที่ สิ่งที่ไม่คงที่ ความสุขอย่างนี้ก็ไม่คงที่ ความสุขอย่างนี้เป็นความสุขเกิดขึ้นมาจากการวิปัสสนาแล้ว ปล่อยวาง มันไม่ได้ชำระกิเลส มันต้องพยายามใคร่ครวญเข้าไปจนกว่ากิเลสมันจะขาดออกไปจาก ใจ เป็นอกุปปธรรม สิ่งที่เป็นอกุปปธรรมนั้นเป็นความคงที่ของใจ

ได้ครองธรรม ครองอย่างนี้ ครองในหัวใจ ถ้าหัวใจครองธรรมขึ้นมาแล้ว มันจะเป็นสิ่งที่ว่า ยืนยันกับหัวใจดวงนั้น ใจทุกดวงใจสามารถทำสิ่งนี้ได้ เพราะใจทุกดวงใจนี้เป็นภาชนะใส่ธรรม

สิ่งที่เป็นธรรม เห็นไหม ธรรมนี้เกิดมาจากไหน? เกิดขึ้นมาจากราทำความสงบของใจ เกิดขึ้นมาจากราไตร่ตรอง เราใคร่ครวญขึ้นมา ฝึกหัดกัน ฝึกหัดด้วยมฤค อริยสัจจ ฝึกฝนขึ้นมาในหัวใจของเรา เราสร้างสมหัวใจของเรา สิ่งนี้มีคุณค่าทั้งนั้น มีคุณค่ามหาศาล

เรื่องของโลกเขา เขาใช้เงินใช้ทองแลกเปลี่ยนกันได้ แต่ในเรื่องคุณธรรมในหัวใจนี้ ไม่สามารถใช้สิ่งใดๆ แลกเปลี่ยนได้เลย เกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น...

...ความทุกข์ในหัวใจ ใจดวงนั้นต้องพยายามประพฤติปฏิบัติมา เพื่อใจดวงนั้นจะพ้นออกไปจากทุกข์ ไม่มีใครสามารถทำแทนกันได้ ไม่มีในโลกนี้ ถึงต้องพยายามประพฤติปฏิบัติแล้วถ้าใครประพฤติปฏิบัติ คนนั้นจะได้ธรรมขึ้นมาในหัวใจ

๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้เลย ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปีจะต้องได้สิ่งนี้ขึ้นมา

สิ่งที่เป็นธรรมในหัวใจ ธรรมในหัวใจ คือมันพิจารณาแล้วมันปล่อยวางจนขาดออกไปจากใจ ใจจะมีสิ่งนี้ครองอยู่ในหัวใจ นั่นนะมันมีความอ่อนใจ

จากความว้าว จากความไม่มีหลักใจ ไม่มีที่พึ่งที่อาศัยเลย จนใจนี้มีที่พึ่งที่อาศัย

ใจเราเร่ร่อน เร่ร่อนมาตลอดนะ ไม่มีที่พึ่งที่อาศัย ไม่มีที่เป็นที่จุดหมายเป็นที่เริ่มต้นของใจได้เลย จนเกิดอกุศลธรรม อกุศลธรรมในหัวใจ มันเป็นจุด เป็นพื้นฐานที่เราจะอาศัยสิ่งนี้ก้าวเดินต่อไป ถ้าเราก้าวเดินต่อไป เราก็จะพยายามชำระกิเลสออกจากใจเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป กิเลสในหัวใจนี้ มันมีอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดอยู่ในหัวใจเราตลอดไป หัวใจทุกดวงใจจะเป็นแบบนี้

มรรค ๔ ผล ๔ เห็นใหม่ การชำระกิเลส มันถึงต้องพยายามทำขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป เพื่อเราจะให้เราได้ครองธรรมสมควรแก่ธรรม ให้เนื้อธรรมของใจเป็นธรรมล้วนๆ ในหัวใจ ไม่ให้มีความเร่าร้อน มีความทุกข์ยากไปตามความคิดของเขา

ฆ่ากิเลสให้ตายจากหัวใจให้หมดเลย ฆ่าลูก ฆ่าหลานให้ตาย ต้องย้อนกลับเข้าไปหาเรือนยอดของกิเลสให้ได้ เรือนยอดของกิเลสคืออยู่ในหัวใจของเรา สิ่งนี้ลึกลับซับซ้อนในใจนะ ถ้ามันไม่มี ไม่ใช่อะไรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา จะไม่มีใครรู้สิ่งนี้ได้เลย มันละเอียด ลึกลับซับซ้อนมาก ถึงว่ามันลึกลับอยู่ในหัวใจ ถ้ามันลึกลับอยู่ในหัวใจ เราถึงต้องใช้ปัญญาอันละเอียดอ่อนไง ความคิดอันละเอียดอ่อน จนถึงว่า ย้อนกลับเข้ามาในหัวใจของเราได้ ทำความสงบของใจขึ้นมาตลอด พื้นฐานของใจสร้างสมขึ้นมา สร้างสมขึ้นมาเพื่อให้เป็นงานของเราไป

งานของเรา งานในการที่มีความสุขขึ้นมา เราต้องพอใจ มันมีความสุขขึ้นมา ความสุขอันนั้นเป็นเครื่องเสริมให้เรามีกำลังใจขึ้นมา กำลังใจกับการประพฤติปฏิบัติของเราจะก้าวเดินเข้าไปในหัวใจนะ

การเดินจงกรม การนั่งสมาธิภาวนาก็เพื่อให้ใจนี้สงบ ใจนี้สงบขึ้นมาแล้วให้ทำงานในการวิปัสสนาในหัวใจ วิปัสสนาด้วยปัญญาตลอด ปัญญาเป็นฝ่ายขุดคุ้ยหากิเลส กางข่ายของปัญญา ออกแล้วจะหาสิ่งที่ว่า กิเลสอาศัยใจอยู่นี่อาศัยอยู่ที่ไหน จับกิเลสที่มันหลบซ่อนอยู่ในหัวใจให้เห็น ตัวมันขึ้นมา จับกิเลสในหัวใจ พยายามขุดคุ้ยในสติปัญญา ๔ นั้นล่ะ

กายอันหยาบ กายอันละเอียด เราจับต้องได้ มันจับต้องได้แล้ววิปัสสนาให้ได้ ถ้าเราจับต้องได้ พิจารณาจนปล่อยวางกายเข้ามาเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา ถ้ามันปล่อยวางแล้ว ว่าไม่มีสิ่งใด สิ่งความรู้สึกใจ จิตนี้มีความรู้สึกอยู่ จิตนี้ยังเมื่อมีความสะท้อนกับสิ่งใด จับต้องสิ่งนั้นนะ สิ่งที่มีความรู้สึกอันนั้นนะ

ความรู้สึกมันไม่เห็นตัวมัน แต่มันคิดเห็นแต่อาการของใจที่เกิดขึ้น คืออารมณ์ความรู้สึก อารมณ์อันนั้น มันเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ว่ามันฟุ้งซ่านไป สิ่งนั้นมันเป็นโลกแล้ว โลกคือว่ามันออกไปรับรู้สิ่งต่างๆ เห็นใหม่ เราต้องปล่อยวางเรื่องอาการของโลกเข้ามาเพื่อให้มันเป็นธรรม สิ่ง

ที่เป็นธรรม พอจับสิ่งที่เป็นธรรมได้ สิ่งที่เป็นสติปัญญา ๔ ได้ มันก็คิดเหมือนกัน คิดเหมือนโลกก็เหมือนกัน มันก็คิดด้วยอาการของโลก คิดอาการอย่างเก่า เพราะมันเป็นสังขารชั้น

สังขารชั้น คือ การคิด การปรุง การแต่ง แต่มันมีสติ มีสมาธิเข้าไปควบคุมสิ่งนี้ สิ่งนี้มันถึงเป็นปัญหาเทียบเคียงไง ถ้าเป็นปัญหาเทียบเคียง เทียบเคียงเพื่อให้ย้อนกลับเข้ามา สิ่งนั้นเป็นภัย สิ่งนั้นดึงให้สิ่งหัวใจนี้ส่งออกไป ถ้าหัวใจคิดตามอาการของใจนั้น มันเคลื่อนออกมาจากฐานที่ควรแก่การงานแล้ว มันต้องย้อนกลับตลอด สิ่งที่ย้อนกลับคือทวนกระแสเข้าไปเพื่อจะจับต้องสิ่งที่ยึดกระทบกับใจได้ ถ้าจับต้องสิ่งกระทบกับใจได้ สิ่งนี้เป็นปัญหาเริ่มเกิดขึ้น

ปัญญาดำมันใคร่ครวญ มันจะเป็นปัญญาตลอด ถ้าเป็นปัญญาจากภายนอก เป็นปัญญาของโลก เป็นปัญญาของโลกียะ โลกียะกับโลกุตตระ เห็นไหม โลกียะฝ่ายต่ำ สิ่งที่ยึดเป็นโลกียะต่ำๆ ที่ว่าโลกียารมณ์ต่างๆ ที่เราปล่อยวางมา มันก็ปล่อยวางออกไป แต่ในเมื่อสิ่งที่สูงขึ้นไป ความเป็นโลกคือความเป็นสมมุติของเขา สิ่งที่เป็นสมมุติยังอยู่ในหัวใจ มีสมมุติบัญญัติไปตลอด จนถึงที่สุด จนพ้นจากสมมุติ พ้นจากสมมุติบัญญัติถึงจะเป็นวิมุตติ

ในเมื่อมันเป็นสมมุติบัญญัติขึ้นมาในหัวใจ ถ้ามันเป็นสมมุติมันก็เป็นเรื่องของโลก สมมุติขึ้นมาให้เราตื่นใจ สมมุติขึ้นมา ให้กิเลสมันสมมุติขึ้นมา ให้เราเชื่อตามมันไป สิ่งที่เราเชื่อตามมันไป เราก็พยายามวิปัสสนา แล้วปัญญาก็ใคร่ครวญหมุนตามสมมุตินั้นออกไป สิ่งที่เป็นสมมุติ มันไม่เป็นปัญญาเพราะมันไม่เป็นการปลดเปลื้องความเห็นต่างๆ ให้หลุดออกไปจากใจ

มันเป็นสมมุติ มันก็เทียบเคียงกันไป แล้วมันหมุนออกไป เห็นไหม สิ่งนี้เราต้องปล่อย ปล่อยเพื่อให้ความสงบของใจ ย้อนใจกลับมา ให้ทำความสงบของใจ ให้มันปล่อยวางสิ่งนั้น สิ่งนั้นปล่อยวางมันก็มีความสุข ความสุขเพราะมันปล่อยวาง ปล่อยวางแล้วมันก็ว่าง มันมีพลังงานเกิดขึ้น ความสุขอันนี้ แล้วเราถ้าใช้ปัญญาขึ้นมาใหม่ มันจะเป็นปัญญา

สิ่งที่เป็นปัญญา ความที่ที่เราควบคุมได้ เวลาพิจารณาสิ่งใดต่างๆ แล้ว มันจะถอดจะถอน เหมือนถอดเสื้อถอดหมวกออกจากใจ เสื้อหมวกนี้ฝังอยู่ในหัวใจนะ มันเจ็บแปลบๆ อยู่ในหัวใจ เพราะมีเสื้อหมวกปักอยู่ในหัวใจ แล้วปัญญานี้มันใคร่ครวญถอดถอนสิ่งนี้ออก สิ่งที่มีความหลงผิด เพราะเราหลงผิด เราเห็นผิด เราถึงหมุนไปตามความเห็นผิด

ความเห็นผิคนั้น เห็นผิคนในสิ่งใด เห็นผิคว่าสิ่งต่างๆ นี่เป็นเรา ความเห็นสิ่งต่างๆ นี่เป็น
เรื่องของเรา มันความคิดเห็นความผิคน มันเป็นเรามันก็ยึด สิ่งที่ยึดนั้นทำให้สิ่งที่ยึดแล้ว มันต้องยึด
ยึดมันก็เป็นอึดตา อึดตาเป็นอะไร? เป็นกิเลส ยึดขนาดไหนมันก็ไม่เป็นไปตามนั้น ไม่เป็นไปตาม
ความที่เรายึดหรือก มันเกิดดับต่างหาก

สิ่งที่เกิดดับมันเหมือนใหม่ตลอด นี่กิเลสบังตาไว้ บังตาเราให้ไม่เห็นตามความเป็นจริง ถ้า
เห็นตามความเป็นจริง สิ่งนี้เป็นสมมุติ สมมุติก็แยกแยะออก ให้เห็นตามความเป็นจริงว่าตาม
สมมุติ เห็นตามความเป็นจริง สมมุติ มันก็เป็นบัญญัติ เห็นตามความเป็นจริงเป็นสมมุติเป็นบัญญัติ
บัญญัติของพระพุทธเจ้าบัญญัติไว้อย่างนั้น เราเห็นตามความบัญญัติจริง

แล้วปัญญาละ ปัญญาเราเกิดขึ้นมาเพราะเราเห็นตามบัญญัตินั้น เราถึงใคร่ครวญแล้วมันจะ
ปล่อยวางสิ่งนั้น ถ้าปัญญาพอ ถ้ากำลังพอ จะปล่อยวางสิ่งนั้น

ธาตุเป็นธาตุ กายเป็นกาย จิตเป็นจิต จะปล่อยวางๆ เป็นชั้นเป็นตอนๆ ปล่อยวางจนกว่าถึง
ที่สุดแล้ว จะปล่อยวางสิ่งนี้หลุดออกไปจากใจ หลุดออกไปจากใจ นั้นนะใจก็มีความละเอียดเข้า
ไปเป็นชั้นเข้าไป มีความละเอียดเข้าไป กิเลสมันก็หลุดละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปถึงที่ว่า เรา
จะอย่างไรให้พ้นออกไปจากกิเลส

“ใจได้ครองธรรม” จนความเป็นใจของเราตลอดขึ้นมา

นั่นนะใจที่เป็นความทุกข์เราร้อนของใจนี้ ทุกคนรับรู้อยู่ สิ่งที่เรารับรู้ว่ามันเผาอยู่ในหัวใจ จะ
อยู่บนที่ไหน จะมีความสุขขนาดไหน เราจะอยู่ในที่เรารู้ใจ เห็นไหม ไปอยู่ในห้องเย็นขนาด
ไหนมันก็ร้อนถ้าหัวใจมันร้อน ความเราร้อนในหัวใจนี้มันจะเป็นอยู่ แต่ความเป็นธรรมขึ้นมาใน
หัวใจ ถ้าใจปฏิบัติแล้วเป็นธรรมขึ้นมา มันจะยืนยันว่าเป็นความสุขในหัวใจส่วนหนึ่ง

แต่กิเลสในที่ละเอียดกว่านี้มันก็พลิกแพลง พลิกแพลงหลบซ่อนหาอยู่หากินในหัวใจนั้น
พลิกแพลงแล้วหลบซ่อนอยู่ เราก็ต้องหลงไปตามอำนาจของกิเลส เพราะกิเลสเป็นเรา สิ่งที่กิเลส
เป็นเรา กิเลสมันบอกว่า สิ่งนี้ปล่อยวางแล้ว เรากวนแล้ว ถึงที่สุดแล้ว เราจะเชื่อกิเลส แล้วเราจะ
รักษาใจไว้อย่างนั้น

สิ่งนี้ต้องรักษาไว้ ถ้าไม่รักษาไว้ มันก็กิเลสมันจะแสดงตัว ถ้ารักษาไว้ มันสงบตัวอยู่ นั่นคือ อำนาจของสมาธิ กดไว้เฉยๆ “หินทับหญ้า” เพราะกิเลสอย่างละเอียดมันอยู่ในหัวใจนั้น มันเชื่อใจกันอันนี้ ถ้าเราเชื่อจนกว่าเราหมดสิ้นหมดอายุขัยไป นี่มันยังต้องพาไปเกิด เกิดอีกโดยธรรมชาติของจิตดวงนั้น ยังมีเชื่อมีใจอยู่ในหัวใจ นั่นนะเราได้ครองธรรมส่วนหนึ่ง แต่มันก็เกิดในกระแสที่จิตนั้นมันเข้ากระแสแล้ว มันก็หมุนไปตามอำนาจของกรรมอันนั้น

แต่ถ้าเรามีโอกาสวาสนา เราไม่รู้ว่าเราจะไปเกิดอยู่ที่ไหนต่อไป ถ้าเรามีอำนาจวาสนา เราย้อนกลับเข้ามาวิปัสสนา ถ้าวิปัสสนา มันต้องวิปัสสนา ต้องหาเหตุ สิ่งที่มาเหตุ ย้อนกลับ ย้อนจิตเข้ามา จะย้อนได้ต้องมีหัวใจเชื่อในธรรม เชื่อในธรรมว่า เราติดข้องสิ่งใดอยู่ สิ่งที่ติดข้องมันอยู่ที่ไหน อยู่ที่ไหน แล้วก็หันหัวใจกลับเข้ามา

ธรรมคาของใจ ภาวนาขนาดไหนขึ้นมา เวลาสงบขึ้นมาแล้ว ความสว่างของใจ มันสว่างออกไปข้างนอกหมดเลย รับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้ออกไปจากภายนอก ไม่มีสิ่งใดย้อนกลับขึ้นมา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ว่า “ทวนกระแส” นั่นก็เป็นความจำ สิ่งที่เป็นความจำ นั่นกิเลสมันไม่กลัวหรอก

สิ่งที่เป็นกิเลส กิเลสมันอาศัยความจำนั้น มันจะอาศัยความจำนั้นเป็นเหยื่อออกไปด้วยว่า เราได้พบเห็นสิ่งนั้นแล้ว แล้วเราหมุนออกไป มันก็เป็นสมมุติ เห็นไหม ถ้าเราพยายามย้อนกลับขึ้นมา ตั้งใจทำความสงบของใจ แล้วปัญญาใคร่ครวญว่า เราต้องทวนกระแส เราน่าจะย้อนกลับเข้ามานะ มันเห็นคุณค่าในการย้อนใจกลับ ถ้าเห็นคุณค่าในย้อนใจกลับ มันก็ขุดคุ้ยหาได้ ถ้าขุดคุ้ยหากิเลส เจอกิเลสได้ นั่นคือวิปัสสนา

สิ่งถ้าเป็นวิปัสสนาขึ้นมา นั่นนะเห็นหน้าของกิเลส แล้วยกขึ้น ยกอสุภะ-อสุภังขึ้นมา ใคร่ครวญกัน ใคร่ครวญในการต่อสู้ เห็นไหม ในการต่อสู้ ในการแยกแยะว่า สิ่งนี้มันเป็นความจริงไหม เราเห็นเป็นความเป็นจริงของเรา

กามราคะ คือ ความพอใจ กามฉันทะ ความพอใจของใจ ถ้าใจพอใจตนเอง พอใจตัวมันเอง เพราะตัวมันเองมีคุณค่า ถ้ามีคุณค่าขึ้นมาอย่างนั้นมันก็ยึดมั่นถือมั่นใจเป็นอย่างนั้น สิ่งที่เป็นใจ

เป็นอย่างนั้น มีคุณค่า มันพอใจแล้ว มันก็ออกหาเหยื่อของเขาไป นั่นเป็นเรื่องของกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะนี้รุนแรงมาก

กองทัพที่จะออกรบกัน แม่ทัพเป็นสิ่งที่ว่าควรยกทัพออกไปประหัดประหารกับข้าศึก นี่ก็เหมือนกัน โทสะ โมหะ อยู่ที่ตรงนี้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง สิ่งที่เป็นความโลภ ความโกรธ ความหลงนี้จะเป็นที่รุนแรงมาก ในเรื่องของหัวใจนะ เวลาโกรธขึ้นมาเป็นพินเป็นไฟ โกรธขนาดไหน

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรม เวลาทำความสงบของใจขึ้นมาได้ ว่า “ละความโกรธได้ ละความโกรธได้”...ไม่จริงหรอก นั่นเป็นหินทับหญ้าไว้ ถ้าเราทำความสงบของใจ ใจมันสงบขึ้นมา เรารักษาหัวใจของเราได้ เรามีศีล มีธรรม เห็นไหม เราพยายาม มีศีล มีธรรมแล้วตัดแปลงตน ความตัดแปลงตนของเรา เราควบคุมใจของเราได้ เราว่าเราชำระความโกรธ

ความโกรธมันต้องเข้าไปเจอ อสุภะ-อสุภังนี้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันอยู่ตรงนี้ มันอยู่ตรงจิตใต้สำนึกนี้ สิ่งี่ตรงนี้เป็นตัวจิตใต้สำนึก ถ้าจิตใต้สำนึกนี้ไม่มีใครสามารถเข้าไปรู้ทันได้เลย ถ้าคนจะรู้ทันได้ คนจะละความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ ต้องจับกามราคะตัวนี้ได้ ถ้าจับกามราคะตัวนี้ได้ นั่นคือ ตัวสถานะของเขา ถ้าสถานะของเขานั้นเป็นที่เราจะเริ่มการต่อสู้กันแล้ว

ต่อสู้ระหว่างกิเลสกับธรรม ระหว่างธรรมที่เราสะสมขึ้นมา เราสร้างสมขึ้นมาให้เป็นธรรมในหัวใจ หัวใจนี้สร้างสมขึ้นมา ธรรมเกิดขึ้นมา สูงส่งขึ้นมา จนถึงเข้าไปเห็นหน้าของกิเลสแล้ว เราทำไม่แยกแยะกิเลส จับกิเลสมา ชิงกิเลส ชิงพื้ดออกไปให้เห็นความผิดของเขา

ความผิดของเขาคือใคร? ความผิดของเขาคือความผิดของเรา ความผิดในหัวใจที่มันสะสมมา สิ่งนี้เป็นความผิดคือตัวกิเลส สิ่งี่ตัวกิเลสคือตัวขบไส คือตัวขบเคลื่อนให้เคลื่อนที่ไปเป็นอดีตอนาคตไม่เป็นปัจจุบันเรื่องของตามความเป็นจริง ความเกิดและความตาย ความคาดความหมายต่างๆ ความพอใจสิ่งต่างๆ สิ่งที่เราพอใจเราคาดหมาย มันก็ต้องเป็นอดีตอนาคต ไปคาดหมาย มันไม่เป็นปัจจุบัน

ถ้าไม่เป็นปัจจุบัน คือตัวเริ่มต้นความรู้สึกตามความนึกคิดของความรู้สึกนั้นอยู่ที่ไหน ถ้าจับต้องสิ่งนั้นได้ นั่นคือความเกิดขึ้นมาจากในหัวใจ นี่คือตัวกามราคะ แวบนี้อันขึ้นมาก่อน ถ้าแวบนี้อันขึ้นมาแล้วมันก็เป็นไปตามอำนาจของสิ่งที่ว่าเป็นสิ่งที่ไฟคิดเชื้อแล้ว มันก็เผาไหม้ไป เผาไหม้ในชั้น ๕ ของเรา เผาไหม้ในชั้นอันละเอียดในหัวใจ สิ่งนี้ละเอียดอ่อนมาก ละเอียดอ่อนจนเราไม่สามารถจะจับต้องได้เลย แล้วเราแยกแยะเข้ามานี่ เราจับต้องสิ่งนี้...มันเป็นมรรคของบุคคลนั้น

สิ่งที่เราจับต้องไม่ได้ นั่นเพราะกิเลสมันจับใส่ แล้วมันเป็นไปอยู่โดยธรรมชาติของเขา เขาใช้ของเขาโดยดั้งเดิมมาตลอดไป แล้วเรารื้อค้นเข้าไป รื้อค้นตั้งแต่เรื่องของมรรคหลาย ๆ ความหลายเข้าไปจนเข้าไปละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปจนความละเอียดนี้ไปจับต้องสิ่งนี้ แล้วคิดพลิกแพลงสิ่งนี้ได้ นั่นวิปัสสนา

ปัญญาต้องใคร่ครวญไป ใคร่ครวญในเรื่องความเป็นไปของเขา เห็นสถานะของเขา เห็นแล้วมันก็ต้องว่าสลดสังเวช สลดสังเวชแต่อำนาจกำลังไม่พอ มันก็ตัดไม่ขาดนะ เห็นสลดสังเวชแล้วก็ต้องตามความคิดอันนี้ไป อันนี้ก็ถูกระชากลากไป เราก็ตรวจสอบของเรา ตรวจสอบนะ ใคร่ครวญในหัวใจ หัวใจเป็นไปแบบนั้นมันสลดสังเวชใหม่ ทำไมกิเลสมันฆ่ายากขนาดนี้ กิเลสของเราที่เราฆ่ายากมาก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ธรรมนี้ลึกซึ่งมาก ลึกซึ่งเพราะมันลึกอยู่ในหัวใจ แล้วมันเรื่องของเรา เราจะฆ่าอย่างไร จะฆ่ากิเลสอย่างไร บางทีที่ทอดยอนะ นึกท้อใจว่าเราประพฤติปฏิบัติแล้วต้องมีความสุขขึ้นมา ความสุขต้องสะสมสั่งสมขึ้นมา ทำไมความสุขของเรามันไม่มี มันไม่สมความคิดของเราหนอ...มันไม่สมความคิดเพราะว่ามันทุกข์ด้กหน้าอยู่

ความทุกข์อันละเอียดใจ จิตอันละเอียด ความเฉาความเศร้าหมอง ความปล่อยใสในหัวใจ มันอยู่ในหัวใจ มันเกิดดับในหัวใจ สิ่งนี้ในหัวใจ เราก็พยายามว่า สิ่งที่เราจะต่อสู้กับกิเลสมันก็เลยเป็นภาระหนัก แต่ไม่ได้คิดเลยว่าสิ่งที่เราปล่อยวางมานี้ ความสุขโดยเป็นพื้นฐานมันอยู่ในหัวใจ ในหัวใจที่ปล่อยวางกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามามันมีความสุขอยู่

แต่ความสุขอย่างหยาบ ความคิดอย่างหยาบมันก็แก้กิเลสอย่างหยาบๆ สิ่งที่เป็นความหยาบๆ นั้นมันก็เป็นความสุขที่เราข้ามพ้นมา เราปล่อยวางมา มันอยู่เบื้องหลังเรา แต่เราต่อสู้กับ

กิเลสอยู่นี้มันเป็นความทุกข์เบื้องหน้าเรา สิ่งที่อยู่เบื้องหน้าเรา เราต้องต่อสู้ไป สิ่งที่ต้องต่อสู้ต้องมีกำลังใจ แล้วแยกออกไปได้ ถ้าทำสิ่งนี้ได้ นั่นนะมรรคจะเริ่มเดินตัว ถ้ามรรคเริ่มเดินตัว มรรคนี้เริ่มเดินตัว จนเราทำขึ้นไป จนกว่ามรรคนี้จะมัจฉิมายปฏิปทา สิ่งที่เป็นปฏิปทานี้เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัตินะ ถ้าเรามีการประพฤติปฏิบัติ เรามีการทรงตัว พยายามสะสมขึ้นไปนี้มันจะสร้างสมมรรคขึ้นไปตลอด แต่ถ้าเราอ่อนค้อยขึ้นมา เรามีความน้อยเนื้อต่ำใจ มันจะคลายตัวออก สิ่งที่คลายตัวออกไป มันก็เป็นสมมุติอยู่อย่างดี สมมุติในการเกิดดับของใจ

สิ่งที่เป็นสมมุตินั้นก็กิเลสพาใช้ พาใช้เรื่องสิ่งนี้ สิ่งนี้ต้องต่อสู้กัน กิเลสมันก็ต้องหาทางออก หาทางจะเอาชนะเราตลอดไป เอาชนะเรานะ กิเลสของเราอยู่ในหัวใจของเรา ย้ายเราตลอดมา แล้วก็ต้องเอาชนะเราตลอดไป เราก็ต้องแพ้ แพ้กิเลส ถ้าเราแพ้กิเลส ความประพฤติปฏิบัติเราไม่ดำเนินต่อไป ถ้าเราไม่แพ้กิเลส กิเลสจะมีความคิดขนาดไหนมันเรื่องของกิเลส

ในเมื่อกิเลสในหัวใจเรามีอยู่ ก็ให้เขาอยู่ไปก่อนถ้าเรายังไม่สามารถชำระเขาได้ ถ้าเราจะชำระเขาได้ เรามีความเพียร มันก็เป็นการต่อสู้ ถ้าเรามีความเพียรอยู่ กิเลสสักวันหนึ่งต้องหลุดออกไปจากใจนี้แน่นอน ถ้าเรามีความเพียรอยู่ ความเพียรของเรา เราสร้างสมขึ้นมา ธรรมจะเกิดขึ้นแบบนี้ กำลังใจเกิดขึ้นมา เราก็สร้างสมของเราขึ้นไป มีความพอใจ มีการประพฤติปฏิบัติพอใจทำ จะมากจะน้อยก็สะสมของเราขึ้นไป สะสมของเราจนถึงที่สุด

กิเลสนี้ทนธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้หรอก กิเลสไม่เคยกลัวสิ่งใดเลย กิเลสในหัวใจของเรา ไม่มีสิ่งใดชำระล้างกิเลสได้ ยกเว้นไว้แต่ มคฺค อริยสัจจ์ อริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคนี้เป็นเรื่องความจริง แต่มรรคนี้มันก็เป็นสมมุติ สิ่งที่เป็นสมมุตินี้สร้างสมขึ้นมา สร้างสมขึ้นมาจนถึงที่สุดแล้ว มรรคนี้ถึงจะทำลายกิเลสออกไปจากใจ ทำลายเรื่องของกามราคะออกไปจากใจได้ ถ้าสิ่งที่ว่าออกไปจากใจได้ ใจนี้พ้นจากอริยสัจ

ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคนี้เป็นอริยสัจ แล้วใจนี้ก็ผ่านอริยสัจมาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา ผ่านเห็นใหม่ เวลามรรครวมตัวขึ้นมาที่สามัคคีหมด เกิดทีเดียวแล้วกลับมา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะเข้าใจสิ่งนี้ จะเห็นตามความเป็นจริงว่า จิตนี้พ้นจากอริยสัจ หลุดออกจากอริยสัจมาได้อย่างไร พ้นจากอริยสัจเห็นใหม่

อริยสังขันธ์นี้เป็น สัพพะ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมที่เราต้องสะสมขึ้นมา สิ่งทีสะสมขึ้นมา พยายามสร้างสมขึ้นมา เราสร้างขึ้นมา ของเราขึ้นมา แล้วต้องรวมตัวทำลายกิเลสออกไป พ้นออกไป จิตพ้นออกมาจากนั้นได้อย่างไร นี่ความเห็นของใจ ใจจะพ้นออกมา เห็นตามธรรมชาติสิ่งนั้น นั่นนะเกิดขึ้นมาอย่างนี้ แล้วทำลายออกไป ใจนี้พ้นออกจากกามราคะไป พ้นออกไปนี้เป็นใจล้วนๆ

สิ่งที่เป็นใจล้วนๆ ใจล้วนๆ นี่หมองไปด้วยอวิชชา สิ่งที่เป็นอวิชชาคือตัวใจตัวนี้มันเป็นตัวอวิชชา มันถึงจะครองธรรมได้อย่างไร มันเป็นตัวอวิชชา สิ่งที่เป็นอวิชชาปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาทั้งหมดเลย แต่ไม่ปล่อยวางตัวเอง สิ่งที่ไม่ปล่อยวางตัวเอง ตัวเองก็ต้องเว้งว้าง ว้างไปหมด แต่ตัวเองนี้จะเห็นต่างๆ ฐึ้ไปหมดนะ ฐึ้เรื่องข้างนอก ฐึ้ว่าสิ่งใดจะเป็นอย่างไร ฐึ้จนสามารถหลอกให้ใจ หลอกให้ความเห็นนี้หลงไปได้ หลงว่าความว่างอันนี้เป็นสิ่งที่ว่า เป้าหมายของการประพฤติปฏิบัติ

ความว่างอันนี้ เป็นความว่างของอวิชชาต่างหาก ไม่ใช่ความว่างขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรารถนาในธรรม ถ้าเราปรารถนาในธรรม ความว่างอันนั้นต้องเป็นความว่างที่ไม่มีเจ้าของ เป็นความว่างที่เป็นความว่าง “สักแต่ว่าฐึ้” จะไม่มีเจ้าของ แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะรู้เองโดยสังขธรรม แต่ขณะนี้ความว่างโดนอวิชชายึดไว้ไง อวิชชายึดความว่างว่าเป็นเรา

สิ่งที่ว่าว่างๆ นี่คือตัวอวิชชาทั้งหมดเลย เพราะไม่ใช่ขันธ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา วิญญฺาณํ เป็นปัจจัยการ อวิชชานี้เป็นปัจจัยการ เป็นสิ่งที่หมุนออกไป อยู่ในตัวมันเอง สิ่งทีหมุนออกไปตัวมันเองนั่นมันเป็นความว่างอย่างไร เป็นความว่างตัวมันเอง มันมีของตัวมันเองอยู่ สิ่งทีตัวมันเองอยู่นี้มันก็มีความยึดมั่นถือมั่น คือตัวอัตตา อัตตา-อนัตตาอยู่ตรงนี้ไง

สิ่งทีจะเป็นอนัตตา ต้องจับตัวอัตตาให้ได้ก่อน ถ้าจับตัวอัตตาให้ได้มันถึงจะเป็นงาน นี่ใจจะย้อนกลับเข้ามาดูสิ่งนี้ ถ้าย้อนกลับเข้ามาดูสิ่งนี้ถึงจะว่าเห็นอัตตาตัวจริง เห็นตัวใจทีว่า เราปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาหมดแล้ว แล้วทำไมเราไม่รู้จักตัวเราเอง

มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา มันก็ยึดมั่นถือมั่นตัวมันเอง สิ่งทีตัวมันเองนี้มันละเอียดอ่อนมาก ละเอียดลึกซึ้งมาก ธรรมะถึงได้ลึกซึ้งจริงๆ ลึกซึ้งตามแต่ว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติก็ขุดเข้าไปจนถึงตอของจิต สิ่งทีเป็นตอของจิตนะ แล้วจะไม่มีสิ่งพลังงานอะไรเป็นไปไม่ได้เลยทีพลังงานสิ่ง

นั่นจะย้อนกลับเข้ามาตัวเอง แต่พลังงานของธาตุรู้ พลังงานของจิตนี้ มันเป็นที่มิชีวิตใจ ธาตุที่มีชีวิต ธาตุสสารที่มีความรู้สึก

สิ่งที่มีความรู้สึกนั้นถ้าเราใคร่ครวญธรรมแล้วใช้ปัญญาใคร่ครวญ จะใคร่ครวญว่า เรานี่ส่งออก ถ้าใคร่ครวญแล้วมีความรู้ส่งออก มันจะย้อนกลับได้ สิ่งที่ย้อนกลับเข้ามานี้ คั่นคว้าแล้วหาสิ่งที่ย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาจับสิ่งนั้น ตัวของจิตเองนี้เป็นตัวพลังงานย้อนกลับ ทวนกระแสอันสุดท้าย ทวนกระแสอันที่สุดแล้วมันต้องเป็นตัวจิตทวนกระแสตัวมันเอง

จากเดิมจิตนี้ทวนกระแสจากผ่านขั้น ผ่านขั้นเข้ามา กระทบกันระหว่างธาตุขั้น ปัญญาอย่างหยาบ เวลาปัญญาอย่างหยาบ เราก็ก้ามลูกคลุกกลานมา แต่ด้วยความต่อสู้ของใจ ใจนี้พิจารณาแล้วปล่อยวางสิ่งนี้เข้ามาเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา เห็นความคิดอย่างนั้น แล้วก็ใช้ความคิดอย่างนี้เข้าไปจับ ไปทำงานตลอดไป เราเคยทำงานสิ่งใดมาด้วยอาวุธสิ่งใด เราก็คิดว่าอาวุธสิ่งนั้นจะใช้ได้ตลอดไป

อาวุธอย่างหยาบ อาวุธอย่างกลาง อาวุธอย่างละเอียด อาวุธอย่างละเอียดสุดเห็นใหม่ ธรรมมาวุธ อาวุธอย่างละเอียดสุดนี้มันจะต้องเป็นตัวของเขาเอง เป็นตัวของธาตุรู้ นั่นนะ แล้วพยายามมีปัญญาความเชื่อในธรรม แล้วย้อนกลับว่า สิ่งที่เป็นความว่าง ใครเป็นผู้รู้สึกความว่าง สิ่งที่ว่าเป็นอย่างงๆ เรา สิ่งก็คือเรา คือใคร

ย้อนกลับขึ้นมา ถ้าปัญญาญาณย้อนกลับขึ้นมานั้นจะไปเห็นตัวของจิตได้ ถ้าจับตัวของจิตได้ นั่นคือตัวสิ่งที่ว่ามันเป็นตัววิเศษ สิ่งนี้เป็นปฏิสนธิจิต ผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติ คั่นคว้าสิ่งต่างๆ แล้วย้อนกลับ

เวลาสัญญา สัญญาในการเกิดและการตาย การสะสมต่างๆ มันจะมีที่รับรู้ รับรู้อยู่ตรงนี้ ผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติจะต้องรู้คั่นถึงกั้นบั้งของการเกิดและการตาย จิตปฏิสนธิตัวนี้ ตัวพาเกิดและพาตายมาตลอด วิญญาณรับรู้ในขั้น วิญญาณสิ่งต่างๆ ในสมมุตินี้มันเป็นสถานะที่มนุษย์นี้รับรู้ มนุษย์นี้เกิดขึ้นมา ได้สิ่งนี้มาแล้วมันก็เป็นเรื่องของสิ่งที่ลอยอยู่บนเหนือน้ำ สิ่งที่เหนือน้ำคืออาการของใจ อารมณ์ความรู้สึกธาตุขั้นนี้ สิ่งที่เหนือน้ำทั้งหมดเลย

สิ่งที่อยู่ใต้น้ำ สิ่งที่ไม่มีใครเห็นเลย นั่นคือตัวจิตปฏิสนธิจิตตัวนี้ ตัวนี้ สิ่งที่รับรู้ต่างๆ จะสะสมข้อมูลระหว่างภพชาติไหนก็แล้วแต่ จะต้องกลั่นกรองย่อยสลายมา แล้วจะต้องไปสะสมไว้ อยู่ที่จุดนี้ตลอดเลย แล้วผู้ที่รื้อค้นเข้าไปถึงจุดนี้ถึงจะเห็นว่า จิตนี้เคยเกิดและเคยตายมาที่ชาติ ชาติไหนจะย้อนกลับได้หมด ย้อนกลับคือไปเห็นข้อมูลเดิมของตัวของจิตแล้ว เห็นข้อมูลของจิตว่า จิตตัวนี้เคยเกิดและเคยตาย เคยสะสมสิ่งใด แล้วย่อยสลายข้อมูลนั้น กลับมาอยู่ที่ตัวจิตนี้หมดเลย นี่สิ่งนี้จะแสดงตัวออกมา ผู้ที่เห็นความเกิดและความตาย ตัวนี้ต่างหากเป็นตัวพาเกิดและพาตาย เกิดในสวรรค์ เกิดในนรก เกิดในอินทร์ในพรหม ตัวนี้พาเกิดทั้งหมด

แล้วเรารื้อค้นจนถึงที่สุดแล้ว มันถึงสลดสังเวชไป อ้อ! อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา เพราะมีมมโนชการ ถึงได้เวียนตายเวียนเกิด ถึงเป็นทาสของอวิชชา ถึงว่ากิเลสพาจิตดวงนี้เวียนไปในวัฏฏะไป แล้วย้อนกลับเข้ามาด้วยปัญญาญาณ พลิกคว่ำสิ่งนี้หมดเลย สิ่งนี้พลิกคว่ำสลายออกไปหมด จากสิ่งที่ว่าเว้งว่างเป็นความว่าง จะไม่มีสิ่งใดว่างอีกเลย ความว่างอันนี้เป็นสาธารณะ ความว่างนี้ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ผู้ใดเป็นเจ้าของความว่าง ผู้นั้นเป็นสิ่งยึดมั่นถือมั่นในความเป็นอัตตาในหัวใจ

สิ่งที่ว่าว่างๆ นั้นเป็นแค่สมมุติ สมมุติที่ว่าให้ใช้ชื่อว่าสิ่งนี้เป็นความว่าง เป็นความว่างขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า ธรรมะที่แล้วคือความเว้งว่าง คือความว่าง หลุดพ้นออกไปจากกิเลสทั้งหมด เป็นธรรมอันนี้ เป็นสาธารณะ เป็นสิ่งที่ว่าไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินั้นเป็นเจ้าของ จิตดวงนั้นเป็นผู้รับรู้เอง รับรู้แต่ไม่มีสิ่งต่างๆ ไปยึดมั่นถือมั่น ไม่มีสิ่งต่างๆ ไม่ใช่มรรค ไม่ใช่สิ่งต่างๆ มรรคนี้เป็นทางเดินต่างหาก

สิ่งที่เป็นอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคนี้เป็นเครื่องมือ เป็นปัญญาญาณที่จะชำระกิเลสออกไป ฆ่ากิเลสตายมาเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป จนถึงที่สุดแล้วได้ครองธรรม ได้ครองใจ ใจนี้เป็นสมบัติ เป็นสมบัติของใจดวงนั้น ใจดวงนี้เป็นสมบัติผู้ที่ว่าประพฤติปฏิบัติแล้วแต่บุคคล

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ไปแล้วก็จบไป แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีองค์เดียวหรือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากมายมหาศาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องปล่อยเรื่องของกิเลส จนว่างจนพ้นออกไป อัครสาวกต่างๆ สาวกะ-สาวกผู้เดินตาม

ต่างๆ ก็ต้องทำใจแบบนั้น ประพฤติปฏิบัติ ซ้ำระล้างหัวใจออกไปอย่างนั้น ได้ครองธรรมโดยไม่มีเจ้าของ เป็นสาธารณะเป็นความเป็นจริงของเขา จะไม่ฟ้องใสจะไม่เศร้าหมอง จะไม่เป็นสิ่งใด จะไม่กลับมาอีก ใจดวงนั้นจะไม่กลับมาเป็นความทุกข์อีกเลย ใจดวงนั้นเป็นผู้ที่พ้นออกไปจากกิเลส

ในการประพฤติปฏิบัติ ในการสะสมของใจ นั้นนะใจถึงเป็นสิ่งที่ประเสริฐ อย่าเห็นสิ่งต่างๆ มีคุณค่าเหนือใจ ถ้ามีคุณค่าเหนือใจ ใจนี้มันถึงเป็นประโยชน์ใจ แต่ถ้าพูดถึงผู้ที่หยาบ เขาก็ไม่เชื่อหรอก เขาไม่เชื่อว่าสิ่งที่ เป็นประโยชน์เป็นคุณค่าของใจจริงหรือ...ก็นึกเอาสิ นึกเอา คิดเอา จินตนาการเอา ให้ใจมีความสุข มันก็ต้องมีความสุขตามอำนาจของใจ

นั่นนะเวลากิเลสมันหยาบ มันคิดขนาดนั้นนะ ถ้าใจมันมีอำนาจจริง เราต้องนึกสิ่งใดแล้ว สมความปรารถนา นั่นนะเวลาคิดเรื่องกิเลส มันจะเป็นเรื่องของกิเลส ถ้าคิดเป็นเรื่องของธรรม มันจะเป็นแบบนั้นได้อย่างไร ในเมื่อเราเกิดมาเป็นมนุษย์ ในเมื่อเราเกิดมาแล้ว เรามีความรู้สึก ความรู้สึกมันก็เวียนไปตามความคิดของกิเลสอันนั้น แต่เพียงแต่เราเชื่อธรรมขึ้นมา

เวลากิเลสมันมีอำนาจมันกัดเรา กัดเราให้เจ็บให้ปวด เห็นไหม เราจะประพฤติปฏิบัติธรรม เราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราจะประพฤติปฏิบัติ แล้วทำให้สมความเป็นจริงขึ้นมา มันก็มากัด กัดให้เราพ้นออกไป กัดให้เราไม่เชื่อใจ กัดไม่ให้เชื่อว่าถ้าใจมีอำนาจจริง ใจต้องเป็นไปตามความรู้สึก ตามความคิดได้ ถ้าความคิดได้

เพราะกรรมมันปิดบังไว้นะ เราสร้างกรรมดี กรรมดีไปชนะกรรมชั่ว ลบล้างความชั่ว กรรมชั่วคือความไม่เข้าใจในหัวใจนั้น ด้วยมุก อริยสัจ กรรมดีอันนั้นไปลบล้างความชั่วออกไป จากใจ ลบล้างความชั่วออกไปจนใจมันเปิดเผยออกมา

สิ่งที่เปิดเผยออกมานั้นมันถึงจะเห็นคุณค่าใจ ถ้าใจเปิดเผย เปิดกิเลส เพิกกิเลสออกไปจากใจ ใจมันจะโดนเปิดเป็นความมืดที่ความมืดในหัวใจนั้นจะเปิดให้สว่างขึ้นมาๆ ความเข้าใจของใจมันถึงจะเห็นคุณค่าของใจ ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่มีอำนาจวาสนา ความเชื่อนี้เป็นอำนาจวาสนาแล้ว เราต้องคิดตรงนี้ก่อน คิดว่าเราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราอยากจะเอาตัวเราอดขึ้นมา นี้ เรามีอำนาจวาสนาแน่นนอนอยู่แล้ว แล้วทำอย่างไรจะให้ถึงที่สุดของเรา ถึงที่พึงของเราได้ตามความเป็นจริง

มันต้องมีความมุมานะไง มันถึงต้องมีความอดส่ำห้พยายาม ความอดส่ำห้พยายามเป็นความดี เป็นความเพียร ความเพียรของเราเกิดขึ้นมาเพราะเราตั้งใจ ถ้าเราตั้งใจความเพียรก็เป็นของเรา ถ้าเราไม่ตั้งใจ มันหละแหละ เคนจกรรมก็สักแต่ว่าเคนจกรรม นั่งสมาธิก็สักแต่ว่านั่ง สติไม่มี ถ้าไม่มีสติ ความเพียรนั้นไม่เป็นความเพียร แล้วเราก็ทำของเรา ไหนว่า ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปีจะเป็นประโยชน์กับเราใจ ธรรมต้องถึงได้ ถ้าทำสมควรแก่ธรรม

“ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม” ธรรมมาจะเกิดขึ้น ปัญญา ธรรมมาจะนี้เป็นปัญญา ธรรมเกิดขึ้นมาในหัวใจ แล้วเราจะเริ่มแยกแยะออกไป แยกแยะออกไป คั่นคว่าออกไป เห็นใหม่ คั่นคว่าจนกว่าจะจับต้องสิ่งต่างๆ แล้วเพิกถอนออกไป นั่นนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ ใจจะเป็นประโยชน์เป็นประโยชน์ตรงนั้น เป็นประโยชน์ตรงที่ว่า มันได้ทำความเป็นจริง แล้วมันเปิดเผยออกมาตามความเป็นจริง

แต่ถ้าเราคิดเอา อ่างเอาใจ กิเลสอย่างเล่ห์ อ่างจะเป็นประโยชน์กับตัว อ่างว่าถ้ามันเป็นจริง มันไม่เป็นความสมความปรารถนา แล้วก็คิดคาดหมาย พอคาดหมายทำไม่สมความปรารถนา แล้วก็เลิก

“สิ่งนี้ทำแล้ว เราได้พิสูจน์แล้ว ไม่มีหอรอก อย่าไปเชื่อ เราไม่เชื่อ เราไม่เชื่อเพราะเราทำแล้ว เราทำไม่ได้”...ถ้าเราคิดอย่างนั้น นั่นนะกิเลสกัด กัดเอาเจ็บปวดแสบร้อน เพราะจะกัดเอากาลเวลาของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะเรื่องของกาลเวลา คือใจจะทรงคุณงามความดี ตัดทอนคุณงามความดีของใจ ตัดทอนเวลาเวลาของใจใจ

อกาลิโก ไม่มีกาลไม่มีเวลา ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จะต้องได้รู้ธรรมตามความเป็นจริง

ใจได้ครองธรรมนะ ได้ครองธรรม ได้ครองจริงๆ เราได้ครองธรรม ธรรมนี้ ใจนี้มันเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ประเสริฐจริงๆ แล้วใจดวงนี้เป็นภาชนะอย่างเดียวกันที่จะไปรับธรรมอันนี้ ธรรมอันนี้ คุณิ มรรค ๔ ผล ๔ ความละเอียด ความหยาบ ความละเอียดในหัวใจ มันเพิกถอน เปิดไปเป็นชั้นๆ เข้าไป เปิดที่ไหน? มันก็เปิดที่ใจลิ หัวใจมันมีคอบอดแล้วมันเปิดที่นั่นๆ

ภูเขาเลากา บ้านเรือนบ้านช่องต่างๆ เซฟที่เก็บเงินเก็บทองจะว่า จะไปเก็บเรื่องมรรคผล นิพพานไม่มี ไม่มีสิ่งใดๆ จะเก็บสิ่งนี้ได้เลย แต่สิ่งนี้หัวใจเท่านั้นสัมผัสสิ่งนี้ได้ แล้วเราเปิดมาใน หัวใจของเรา เราเปิดขึ้นมา นั่นนะได้ครองธรรม “ใจได้ครองธรรม” ได้ประสาอย่างนั้น เราถึง จะต้องเห็นคุณค่าของใจ ถ้าใจเรายังมีอยู่ มีลมหายใจอยู่ ผู้ที่มีลมหายใจเข้าและลมหายใจออก

ผู้ที่มีเวลายังเป็นประโยชน์กับเรา “อกาลิโก” กาลยังเป็นของเราอยู่

แต่ถึงเวลาแล้วถ้าเราปล่อยให้ชีวิตเราสิ้นไปแล้ว หหมดโอกาส สิ่งทั้งหมดโอกาสมันก็ต้อง ตายไปโดยกรรม กรรมจะเวียนไปตามธรรมชาติของกรรมนั้น แล้วเราก็เวียนตายเวียนเกิดไปตาม ภพชาติ ทุกข์ร้อนไป พบพุทธศาสนาแล้ว ไม่ได้ผลจากในศาสนธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้ให้เราสาวกะ-สาวก บริษัท ๔ ที่ เชื่อมั่นในธรรม แล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ธรรมนั้นจะอยู่ในหัวใจของธรรมดวงนั้น เอวัง